

mirades

europa

4

mirades

europa

4

GRUP d'ICV-EUiA-EPM de la Diputació de Barcelona

Màrius Garcia, vicepresident segon

Arnau Funes, portaveu

Carme Garcia, diputada Àrea d'Educació

Dolors Gómez, diputada Àrea de Salut Pública i Consum

Manel Martínez, coordinador

Primera edició 2009

ICV-EUiA-EPM

Suport municipal

Coordinació. Josep Altayó

Els drets, sota la llicència de reconeixement- no comercial- sense obra derivada 2,5 Espanya de Creative Commons, dels textos són dels autors i els de la publicació d'ICV-EUiA-EPM

ISBN 978-84-935567-7-8

Dipòsit Legal B-23913-2009

Disseny col·lecció. Cristina Blanco

Correcció català. Agnès Toda

Imprès per Futurgràfic S.CoopC.Ltda.

08750 Molins de Rei

<i>Màrius Garcia Andrade.</i> Presentació	9
<i>Josep Rodríguez López.</i> Europa per als municipis i els municipis a Europa	13
<i>Joaquim Millán i Alegret.</i> La participació del món local en el procés d'integració europea (Actors actius en una Europa en construcció)	31
<i>Jaume Tardy i Martorell.</i> La cooperació municipal europea, treball transversal. Xarxes de ciutats.	45
<i>Maria Àngels Espuny Solé.</i> Construïm l'Europa sostenible	67
<i>Carme Panchon i Iglesias.</i> L'Europa social en mirada local	85
<i>Josep Maria Canyelles.</i> El desenvolupament de la Responsabilitat Social en el context europeu	99

Aquesta quarta publicació de Mirades surt en plena campanya de les eleccions europees del juny del 2009 i la gent de la coalició ICV-EUiA-EPM que hem estat sempre europeistes, volem aprofundir, orientar i posar en valor la construcció d'Europa des dels municipis i alhora constatar el paper rellevant que Europa té per als municipis. En primera instància hom podria pensar que la Unió Europea i els ajuntaments són els dos àmbits institucionals més allunyats entre ells. Per exemple, a Catalunya, si seguim la cadena del principi de subsidiarietat, hi ha dos àmbits de presa de decisions intermitjts: l'estatal i l'autonòmic. A més, l'àmbit de concreció de les decisions polítiques és, per força, diferent, fruit de la diferència d'extensió entre els territoris d'aplicació de les polítiques, i de l'heterogeneïtat social entre les destinacions finals d'aquestes polítiques que existeix en els diferents països europeus. En l'imaginari col·lectiu els municipis són sinònim de proximitat i les institucions de llunyania política.

Aquesta percepció inicial, atenent al principi de subsidiarietat, està clarament oposada a la realitat que té la seva màxima expressió en el món local; per tant, tenim un paper rellevant en la construcció europea. L'augment de competències de la Unió també ha de comportar un major grau de responsabilitat i responsabilització del món local en tot allò que passa a Europa. Cal, alhora, conèixer bé els seus instruments i programes per saber des del món local aprofundir en la construcció europea i, òbviament, des d'una mirada que depassi l'Europa econòmica per esdevenir l'Europa social i sostenible; l'Europa de la ciutadania i dels pobles.

Disposar, per tant, d'unes reflexions (mirades) fetes des de diferents aproximacions que dibuixin els models, les propostes i els instruments per fer d'Europa un imaginari col·lectiu i propi de tota la ciutadania, és una obligació i un repte que tenim des de les forces

d'esquerres. Aquestes reflexions-aportacions-propos-tes que trobareu en llegir la publicació mitjançant la participació de gent de reconeguda vàlua en el coneixement i la gestió europea, han de permetre un model d'aprofundiment en el seu coneixement i també ajudar-nos en l'acció pública que també es fa i es decideix a Europa des de les nostres ciutats i pobles.

Màrius Garcia i Andrade

Vicepresident segon de la Diputació de Barcelona

**EUROPA PER ALS MUNICIPIS
I ELS MUNICIPIS A EUROPA**

Josep Rodríguez López

JOSEP RODRÍGUEZ LÓPEZ, Enginyer tècnic agrícola i Llicenciat en Humanitats.

Des de l'any 1995 ha treballat en l'àmbit de la cooperació europea i les relacions internacionals en diferents administracions locals de la província de Barcelona.

Expert avaluador de la Comissió Europea en programes d'aprenentatge permanent i ciutadania europea.

És autor de la recerca: La cooperació transnacional europea dels governs locals: motivacions de les ciutats mitjanes de la província de Barcelona (Universitat Oberta de Catalunya, 2007), en la qual es basa aquest article.

rodriguezlj@canyelles.cat

EUROPA PER ALS MUNICIPIS I ELS MUNICIPIS A EUROPA

INTRODUCCIÓ

Ja fa vint-i-tres anys que Espanya va adherir-se a la Unió Europea. La participació en el procés d'integració europea, així com les descentralitzacions produïdes cap a àmbits de govern regional, ha comportat la modificació substancial de l'entrellat institucional i de l'escenari municipal, en particular.

Les administracions territorials redefeixen (o veuen redefinits) els seus rols internacionals, i fins i tot nacionals, com a resposta a les oportunitats i als impactes derivats de la integració europea. Alhora, aquest procés ha impulsat la creació d'un marc favorable als intercanvis i a la cooperació interregional i ha obert una porta a la projecció internacional de les ciutats.

Davant aquesta nova realitat europea, sorgeixen algunes qüestions en relació a Europa per als municipis i els municipis a Europa que s'intenten abordar en aquest article. D'una banda, de quina manera la integració d'Espanya a la Unió Europea ha influït en els nostres municipis? I, de l'altra, els municipis, han tingut en compte aquest nou escenari europeu? Com s'han adaptat?

La Unió Europea existeix i ens afecta

La qüestió sobre la influència de la Unió Europea als municipis podria respondre's des de diferents perspectives, però al meu entendre es poden destacar cinc àmbits:

1. En primer lloc, l'objectiu primigeni de la Unió Europea de garantir la pau, la democràcia i l'estabilitat al continent, i, posteriorment, l'establiment d'un espai de cooperació econòmica amb la lliure circulació de persones, béns i capitals, ha estat un benefici del que ha gaudit el conjunt de la població europea, amb noves oportunitats per al treball, els estudis i el desenvolupament d'unes polítiques comunitàries en àmbits tan diversos com l'economia, la recerca, l'energia, etc.
2. Un segon aspecte és el legislatiu. La Unió Europea, mitjançant la promulgació de directives, reglaments i altres normatives incideix en el dia a dia dels governs locals més del que som conscients. Alguns estudis assenyalen que tres quartes parts de la legislació europea s'apliquen finalment en l'àmbit local. Existeixen nombrosos exemples, la Directiva Marc de l'Aigua o la Directiva de Residus acabaran determinant les polítiques hídriques locals o com s'han de reciclar els residus municipals.

En aquest sentit, cal destacar l'interès de la Comissió Europea per una aplicació correcta del principi de subsidiarietat¹ i dels governs territorials d'influir en la formulació d'unes polítiques que, en la majoria dels casos, s'han d'implementar en els seus territoris. Es tracta, també, d'influir per aconseguir que les polítiques responguin a les necessitats de les ciutats (no cal oblidar que el 80% de la població europea resideix a les zones urbanes) i que tinguin en compte les particularitats dels diferents territoris.

---

¹ El principi de subsidiarietat té per objecte garantir que l'adopció de decisions es faci el més a prop possible del ciutadà, de tal manera que les accions que s'han de dur a terme en l'àmbit comunitari es justifiquen en relació amb les possibilitats que ofereixen els àmbits estatal, regional o local. En definitiva, segons aquest principi, la Unió només actua en els àmbits de la seva competència sempre que la seva acció sigui més eficaç que una acció duta a terme en l'àmbit estatal, regional o local.

Com exemple d'aquesta necessitat, algunes propostes europees han estat criticades perquè estan dissenyades des d'una perspectiva nord i centre europea sense tenir en compte les peculiaritats dels països del sud, en els quals els processos d'urbanització i els contextos econòmics són diferents.

3. La Unió Europea ha estat, també, un catalitzador. Conceptes com l'aprenentatge permanent, la innovació, la igualtat de gènere, les noves fonts d'ocupació, el foment de la societat de la informació o el desenvolupament sostenible van desenvolupar-se en els fòrums europeus molt abans de fer-ho en el nostre país. La progressiva adopció d'aquests conceptes en les polítiques dels estats membres ha afavorit la seva implantació d'una manera més ràpida que si s'hagués fet exclusivament en l'àmbit estatal i han tingut reflex en els programes que s'han desenvolupat als municipis. Potser les iniciatives dutes a terme pels municipis als anys 80 i 90 en el camp de les polítiques actives d'ocupació són un exemple clar de l'adopció i l'aprofitament d'aquesta tasca impulsora de la UE.
4. Un altre aspecte ha estat la promoció dels partenariats locals. Els programes europeus, atesos els seus requeriments de partenariats a llarg termini, forcen l'expansió del nombre d'agents públics i socioeconòmics en els processos de decisió, incorporant ONG, representants de les comunitats, líders empresarials i altres agents socials al cada cop més complex món de la governança de les ciutats. Els Pactes Territorials per a l'Ocupació, el Grups d'Acció Local dels programes de desenvolupament rural o els projectes EQUAL, sobre innovació en el mercat de treball, en són alguns exemples amb clara plasmació en la

realitat local. Més recentment, la Llei de Barris no és més que una adopció d'aquesta metodologia d'enfocament integral del desenvolupament urbà sostenible que la UE va impulsar amb els programes URBAN.

5. En primer lloc, l'objectiu primigeni de la Unió Europea de garantir la pau, la democràcia i l'estabilitat al continent, i, posteriorment, l'establiment d'un espai de cooperació econòmica amb la lliure circulació de persones, béns i capitals, ha estat un benefici del que ha gaudit el conjunt de la població europea, amb noves oportunitats per al treball, els estudis i el desenvolupament d'unes polítiques comunitàries en àmbits tan diversos com l'economia, la recerca, l'energia, etc.

L'impacte de la Unió Europea és divers i actua en dimensions diferents: des d'una dimensió més política a una dimensió més tècnica o operativa. La adaptacions dels municipis davant aquesta realitat són, també, diferenciades. Com es veurà tot seguit, els ajuntaments han adoptat diferents estratègies: des de la passivitat, a la reactivitat o la proactivitat.

QUÈ HAN FET ELS AJUNTAMENTS?

El finançament europeu

Quan es parla d'Europa i de municipis, ràpidament es relacionen aquests dos mots amb els programes europeus i de quina manera el finançament europeu ha contribuït a la millora de les ciutats i dels pobles. Paral·lelament a la integració europea els municipis han canviat de dalt a baix, han sofert una transformació substancial que aquests dies en què es commemoren els 30 anys d'ajuntaments democràtics es remarca. La

Unió Europea ha estat també protagonista d'alguns d'aquests canvis.

Tot i així, la reacció dels governs locals davant Europa no es limita a la recerca de finançament. Encara que la resposta no és homogènia, com es veurà més endavant, hi ha altres iniciatives europees impulsades des del món local.

Fent una mica d'història, tot i que els governs locals europeus es relacionen des de fa dècades, la cooperació es va intensificar durant els anys 80 i, especialment, durant els 90, principalment com a resultat del successiu aprofundiment i ampliació del procés d'integració europea i la caiguda dels règims comunistes. Aquests factors van potenciar significativament el valor i la intensificació dels contactes. Un altre estímul important va ser el llançament de programes comunitaris amb l'objectiu de donar suport a la cooperació entre governs territorials europeus.

Molts programes europeus, en camps tan variats com el desenvolupament rural, els serveis socials, l'educació i la formació, el medi ambient, la recerca i el desenvolupament, les PIME, el turisme, inclouen la transnacionalitat com una precondició de les accions elegibles. Les associacions de cooperació interregional o transfrontereres que s'han creat en el marc dels projectes, en moltes ocasions, s'han mantingut un cop el finançament comunitari ha finalitzat. Es pot dir, per tant, que els programes europeus han tingut un paper estratègic en la formació i l'establiment de relacions entre autoritats locals i regionals.

Des del punt de vista financer, avui en dia podríem dir, sense por d'equivocar-nos, que tots els ajuntaments han desenvolupat algun projecte amb finançament directe o indirecte de la Unió Europea. Aquesta afirmació és, sobretot, aplicable a aquells programes

que gestionen diners europeus des de les autoritats nacionals o regionals, com per exemple el Fons Europeu de Desenvolupament Regional (FEDER) o el Fons Social Europeu (FSE). En aquests programes la participació ha estat massiva.

Ara bé, si analitzem quins ajuntaments s'han implicat en altres tipus d'instruments financers que requereixen l'establiment de cooperació transnacional, el nombre és significativament menor. Les motivacions per participar en aquests tipus de programes són variades però el component de l'obtenció de finançament per al desenvolupament de projectes apareix com un element central, ja que per a molts ajuntaments la recerca de finançament ha estat un dels motors que els va impulsar a participar en projectes de cooperació transnacional, essent en la majoria dels casos també la primera via per accedir a la cooperació europea.

De la dimensió econòmica a la dimensió política

El que sí és constatable és que s'ha donat una evolució de la idea associada als programes europeus; quan abans es veien únicament com una forma d'accés a recursos financers, actualment existeix una visió més amplia en relació a les oportunitats d'aquests instruments financers. Per això, alguns municipis (sobretot mitjans i grans) han anat més enllà de la recerca de finançament i, en un segon estadi, han utilitzat la cooperació transnacional en benefici de la seva projecció exterior i el posicionament de la ciutat en l'àmbit europeu.

Les iniciatives han fet que les ciutats intentin potenciar trets o projectes característics del municipi situant-los en l'arena europea, amb la voluntat de compartir experiències i fer sentir la seva veu. A més a més dels projectes, les xarxes són un dels instruments més utilitzats per assolir aquest objectiu, algunes amb

vocació general, és a dir, centrades en la promoció i la defensa dels seus interessos de tipus generalista, i, altres sectorials, centrades en la defensa dels seus interessos en un àmbit o sector determinat. Alguns exemples poden ser xarxes de ciutats mitjanes amb característiques socioeconòmiques similars, xarxes de ciutats educadores, xarxes de ciutats del vi, etc.

Cal afegir, també, el valor que atorguen als contactes entre ciutats que s'estableixen com a base per a col.laboracions futures, i per accedir al treball conjunt en projectes, fruit del coneixement, la confiança mútua i les complicitats que s'estableixen entre els membres.

Altres ciutats tenen com a objectiu el desenvolupament d'accions de lobby, és a dir, exercir accions d'influència sobre l'elaboració d'unes polítiques que els afecten. Aquest és un àmbit en què l'obtenció dels beneficis esperats implica molts esforços i no dóna uns resultats immediats. Existeix, alhora, la percepció de dificultat de fer una tasca efectiva per les dimensions dels municipis, de manera que han de buscar suport a d'altres administracions o treballar des de xarxes europees amb agents amb interessos similars.

Per últim, un altre aspecte a considerar és de quina manera els municipis han vinculat les seves iniciatives de cooperació europea amb la seva política de cooperació internacional. L'anàlisi de la dependència orgànica dels departaments que s'ocupen dels assumptes europeus en l'estructura municipal i l'evolució històrica experimentada ens dóna indicis que aquesta vinculació ha estat escassa. En aquest sentit es pot resumir que els assumptes europeus històricament depenien d'una àrea determinada (generalment de les àrees de promoció econòmica) i que, en els municipis més actius, s'ha evolucionat cap a una situació on aquests temes tenen una dependència orgànica més propera a les alcaldies, amb una transversalització i extensió cap a la resta d'àrees municipals i amb unes

funcions que aglutinen el conjunt de les relacions exteriors de l'ajuntament.

Estem preparats?

Com ja s'ha mencionat, més enllà del finançament els beneficis dels projectes de cooperació europea poden tenir diferents manifestacions que van des del propi resultat dels projectes, l'intercanvi d'experiències i bones pràctiques, l'actuació com a catalitzador de certs projectes, l'enriquiment dels tècnics, la promoció del sentiment de pertinença europeu, o l'increment de la visibilitat del territori a Europa i de la projecció de la ciutat. L'arena europea resulta un àmbit idoni per al desenvolupament de projectes pilot, de xarxes de treball i d'intercanvi d'experiències que han d'enriquir el treball municipal.

Al costat d'aquests elements que s'identifiquen com a beneficiosos, també s'esmenten tot un seguit de dificultats per participar en projectes de cooperació europea:

- La dificultat perquè els temes europeus es desenvolupin d'una manera transversal en l'organització municipal. El convenciment europeu queda circumscrit a alguns departaments i, en molts casos, depèn de la voluntat o interès personal del responsable del departament en qüestió a implicar-se en iniciatives de cooperació transnacional.
- Existeix un desconeixement del món europeu, dels processos de decisió comunitaris, de les vies de finançament europees (en comparació amb les regionals i estatals), fet que fa que la comprensió dels beneficis de la cooperació europea tant en l'àmbit tècnic com polític sigui a vegades difícil. No tothom creu en la bondat dels intercanvis, no

es valora el treball europeu i s'associa amb el turisme administratiu. Això fa que existeixi la necessitat de disposar d'especialistes que busquin la informació i trobin l'encaix amb les necessitats en l'àmbit municipal.

- Una altra dificultat és la manca de formació en idiomes, ja que falten professionals que dominin els aspectes tècnics i tinguin coneixements de, com a mínim, l'idioma anglès.

REPTES DE FUTUR

De manera breu, el repte principal seria una progressiva europeïtzació dels governs locals. Aquest concepte es descriu com la capacitat d'aquests àmbits de govern d'orientar les seves polítiques en el context europeu així com d'incorporar en el seu dia a dia elements que dimanen de les directrius comunitàries. Tot i així, cal fer distingir dues dimensions ben clares: la política i la tècnica.

El reptes polítics

- a)** El finançament europeu continuarà sent un motor per a l'europeïtzació dels governs locals, però les ciutats que volen anar més enllà de la recepció i gestió de fons provinents de la Unió Europea necessiten d'una clara motivació política. Per tant cal desenvolupar una estratègia activa que situï els assumptes europeus en les seves agendes i els impulsi a implicar-se en iniciatives que van més enllà de la simple recepció de fons.
- b)** Existeix la necessitat d'influir en el procés de decisió de les polítiques que els afecten. La tasca de lobby en aquests moments és feble i està poc estructurada, i, en el context actual, els governs

locals no disposen de mecanismes efectius per fer sentir la seva veu, interaccionar amb els organismes comunitaris i reconeixen la seva incapacitat per influir en els processos de presa de decisions d'unes polítiques que els afecten. Per tant, és necessari crear les estructures de cooperació que garanteixin l'exercici d'aquesta tasca, sense oblidar que no s'ha d'interactuar exclusivament amb les autoritats comunitàries sinó que també cal fer-ho amb el govern estatal i autonòmic.

- c)** La cooperació europea hauria de ser coherent amb la resta d'iniciatives de cooperació internacional que desenvolupa l'ajuntament. Per això, cal que tant des de la perspectiva política com tècnica s'estableixin els mecanismes perquè sigui possible.

El reptes tècnics

- d)** La voluntat política i l'assignació de recursos tècnics, humans i materials ha de permetre dur a terme els canvis institucionals i organitzatius que permetin l'establiment d'una administració orientada cap a l'exterior, que pugui donar resposta en l'ús de les oportunitats europees i que pugui analitzar l'impacte d'Europa en la gestió i les estructures internes dels governs.
- e)** El treball europeu ha de ser, necessàriament, transversal. Des del punt de vista organitzatiu, com ja s'ha esmentat, passa per una dependència orgànica més propera a les alcaldies, amb una extensió cap a la resta d'àrees municipals i amb unes funcions que aglutinin el conjunt de les relacions exteriors de l'ajuntament.

- f)** Els fons europeus continuaran sent importants. Ara bé, des del punt de vista qualitatiu, molts programes estan reduint el ventall de projectes finançables (prioritzant aspectes com la innovació, la societat de la informació, etc.) fet que fa necessari una acurada tasca de selecció dels projectes municipals susceptibles de ser finançats. Des del punt de vista qualitatiu, a partir de l'any 2014 és molt probable que es redueixi l'aportació de la UE a Espanya, especialment pel que fa als fons estructurals. Tot i així, sembla que es continuaran promovent els projectes transnacionals.

Per finalitzar, existeix una dimensió moltes vegades tractada com a secundària que és la socioeconòmica i cultural. Alguns ajuntaments han desenvolupat iniciatives per a l'establiment de lligams socioculturals amb altres territoris i l'apropament del procés d'integració europea a la ciutadania, mitjançant els agermanaments, la participació en xarxes i les relacions bilaterals, o cursos sobre la UE dirigits a la ciutadania en general, celebracions del Dia d'Europa o la participació en associacions europeïstes.

Tot i que aquesta tasca pot allunyar-se de les competències municipals es poden extreure beneficis comunitaris. Així, un municipi europeïtzat hauria de promoure i intentar d'implicar a la ciutadania en el projecte europeu, promovent les iniciatives europees de les seves escoles, del seu jovent, de les entitats socioculturals i de les empreses del seu territori.

Tornant al principi: Europa per als municipis i els municipis a Europa.

Com s'ha vist, la Unió Europea té una clara incidència sobre el dia a dia de les nostres institucions. L'adaptació a aquest nou escenari per part del municipis ha estat

europa | 25

variable, concentrada en alguns àmbits però amb una tendència creixent, tant pel que fa al nombre de municipis com a les iniciatives desenvolupades. Tot i així es plantegen tot un seguit de reptes polítics i tècnics que han de fer que els municipis i la ciutadania puguin estar en millors condicions per a l'aprofitament de les oportunitats de l'escenari europeu.

BIBLIOGRAFIA

Arnaud, Jean-Louis (2002). *Cooperation transfrontaliere et transnationale, la nouvelle Europe s'invente sur ses marges*. Compte-rendu du séminaire organisé par Unioncamere et par Notre Europe. Brusel.les: Groupment d'études et de recherches Notre Europe.

Brugué, Quim; Subirats, Joan; Gomà, Ricard; Amorós, Moisès; Díaz, Aïda; Rosetti, Natàlia; Quintana, Imma (1999). *Governar en un entorn complex: relacions, xarxes i contractes*. Barcelona: Elements de debat Territorial, Diputació de Barcelona.

Chorianopoulos, Ioannis (2002). «Commenting on the Effectiveness and Future Challenges of the EU Local Authority Networks», dins *Regional Studies*, vol. 363, núm. 8, p. 933-939.

Clan Public Affairs (2008). *El lobby a la Unió Europea. Guia pràctica per als ens locals*. Barcelona: Diputació de Barcelona.

Comité de las Regiones (2001). *Trans-european cooperation between territorial authorities. New challenges and future steps necessary to improve cooperation*. Comité de les Regions estudis E-2/2002, Brussel.les.

Dematteis, Giuseppe (2002). «De las regiones-áreas a las regiones-red. Formas emergentes de gobernabilidad regional», dins Subirats, Joan (coord). *Redes, territorio y gobierno. Nuevas respuestas locales a los retos de la globalización*. Barcelona: Diputació de Barcelona.

De Rooij, Rob (2002). «The impact of the European Union on local government in the Netherlands», dins *Journal of European Public Policy*, vol. 9, núm. 3, p. 447-467.

John, Peter (2000). «The Europeanisation of Sub-national Governance», dins *Urban Studies*, vol. 37, núms. 5-6, p. 877-894.

Marshall, Adam (2005). «Europeanization at the urban level: Local actors, institutions and the dynamics of multi-level interaction», dins *Journal of European Public Policy*, vol. 12, núm. 4, p. 668-686.

Morata, Francesc (2006). *Gobierno local y europeización: la implementación de EQUAL*. Bellaterra: Projecte de working paper. Institut Universitari d'Estudis Europeus.

Parlamento Europeo (2002). *Informe sobre el papel de los poderes regionales y locales en la construcción europea (2002/2141 (INI))*. Brusel.les: Comisión de Asuntos Constitucionales. Ponent: Giorgio Napolitano.

Pasquier, Romain (2005). «Cognitive Europeanization' and the territorial effects of multilevel policy transfer: Local development in French and Spanish regions», dins *Regional and Federal Studies*, vol. 15, núm. 3, p. 295-310

Rodríguez, Josep (2007). *La cooperació transnacional europea dels governs locals: motivacions de les ciutats mitjanes de la província de Barcelona*. Barcelona: Treball de recerca, Universitat Oberta de Catalunya.

Rodríguez, Josep, Tiana, Xavier (coord.) (2008). *La preparació i la gestió de projectes europeus. Guia pràctica per a administracions locals*. Barcelona: Diputació de Barcelona.

Romero, M^a del Huerto (2004). *Una aproximación contextual y conceptual a la cooperación descentralizada*, dins Godínez, Victor Manuel i Romero, M^a del Huerto (Ed.), p. 19-52.

Valls, Ricard, Amorós, Moisès, Díaz Aïda, Rosetti, Natàlia i Gomà, Ricard (2000). Les administracions locals a Europa i el seu nou rol en la recuperació del poder local. Barcelona: Equip d'Anàlisi Política, Universitat Autònoma de Barcelona, Elements de debat Territorial, Diputació de Barcelona.

Vara, Gracia (2005). «The changing dynamics of sub-state participation: the Comisión proposals for increasing regional and local involvement in European policy processes», dins Eipascope 2005/2. Maastricht: European Institute of Public Administration.

Valls, Ricard (2002). «Administracions locales y poder local en Europa», dins Subirats, Joan (coord). Redes, territorio y gobierno. Nuevas respuestas locales a los retos de la globalización. Barcelona: Diputació de Barcelona.

Zerbinati, Stefania (2004). «Europeanization and EU funding in Italy and England. A comparative local perspective», dins Journal of European Public Policy, vol. 11, núm. 6, p. 1000-1019.

**LA PARTICIPACIÓ DEL MÓN LOCAL
EN EL PROCÉS D'INTEGRACIÓ
EUROPEA**

(Actors actius en una Europa en construcció)

Joaquim Millán i Alegret

JOAQUIM MILLÁN i ALEGRET, Llicenciat en Dret i diplomad en Comerç Internacional per la Universitat de Barcelona el 1989. És advocat i assessor jurídic de pimes i entitats jurídiques.

Va ser escollit Regidor per l'Ajuntament de Sitges (1999-2003). També ha estat Conseller del Consell Comarcal del Garraf i membre de la Comissió d'Europa de l'ACM i de la Comissió Internacional de la FMC.

Ha estat president de l'Associació de Joves Pro Europa de Catalunya (AJOPEC) (1986-1997), president de l'Associació Europa som Tots (AEST) (1997-1999), president de la Federación de Asociaciones Europeistas de España (FAEDE) (1989-1997) i coordinador del Fòrum Cívic per una Constitució Europea (FCCE) (2004/2005).

Des del 2007 treballa professionalment a EURO-LOCAL-CAS, una consultora dedicada a donar suport a l'Administració Pública en general i, en particular, als municipis, i a les entitats privades en el procés d'integració europea.

Actualment és el Secretari General del Consell Català del Moviment Europeu (CCMEUR) (des del 2002).

Col.labora en diversos mitjans de comunicació locals i comarcals de Catalunya en temes europeus.
joaquim.millan@gmail.com

LA PARTICIPACIÓ DEL MÓN LOCAL EN EL PROCÉS D'INTEGRACIÓ EUROPEA (Actors actius en una Europa en construcció)

Vull iniciar aquest article amb una senzilla pinzellada d'història que cal recordar per saber d'on venim i quan es va iniciar el nostre trajecte europeu.

El Tractat d'adhesió de l'estat espanyol a les comunitats europees va ser signat el 12 de juny del 1985 i va entrar en vigor l'1 de gener del 1986. Per molts va ser el dia que Catalunya va tornar a casa.

En aquests més de vint anys les transformacions i els avenços en el nostre país han estat extraordinaris gràcies, especialment, a què hem rebut molts diners del fons europeu, sobretot dels regionals i dels de cohesió. Potser ens costa de comprendre els mecanismes interns de funcionament de la gran maquinària de les institucions europees, i les trobem llunyanes i poc democràtiques i transparents, però seguim traient profit de la nostra entrada en una Unió Europea, en la qual en els darrers anys hi han volgut entrar, tant els estats rics com els pobres.

Ara, però, ens trobem en un moment alhora històric i molt delicat. Hem passat d'un clar impuls a una desconcertant incertesa. Històric, per trobar-nos, encara, en un procés de ratificació del Tractat de Lisboa, que va substituir al tractat pel qual s'establí una Constitució per Europa; però molt delicat, perquè ens trobem també davant una crisi de quina Europa volem i de com hem d'arribar-hi tots plegats, en un context de crisi financera i econòmica global.

Les coses que esdevenen quotidianes ens semblen com si les haguéssim tingut sempre, com si ens fossin degudes sense cap esforç, com si fossin gratuïtes. I això no és pas així, sinó tot el contrari, és el resultat de mol-

tes lluites i negociacions, i, per tant, cal seguir treballant pel projecte europeu i els seus objectius.

Tinc el ple convenciment que cal seguir aprofundint en el procés d'integració europea per defensar aquesta societat del benestar que tant anomenem, aquesta riquesa cultural, històrica i patrimonial que tenim, aquest reforçament de la solidaritat i del paper d'Europa al món, aquest establiment d'una política de veïnatge europeu, aquesta prioritat per al creixement i l'ocupació alhora que consolidem una cohesió i justícia social, en definitiva seguir impulsant aquesta Europa, que malgrat els seus problemes, ens ofereix cada dia noves oportunitats.

La Unió Europea és cada cop més present en la vida dels ciutadans i de les ciutadanes dels municipis de Catalunya. Com deia el meu bon amic Antoni Gutiérrez Díaz (Guti), cada Dia d'Europa que celebrem commemorem «l'inici d'un llarg procés de construcció europea que es troba en constant moviment i evolució». El 9 de maig del 1950, en Robert Schuman, va pronunciar un discurs que va originar aquest inici i on deia que «Europa es faria gràcies a les realitzacions concretes que creïn en primer lloc una solidaritat de fet entre els ciutadans i les ciutadanes d'Europa».

Avui aquest esperit, no tan sols es troba completament vigent sinó que és de força actualitat. Un esperit renovat en base a uns valors de democràcia, justícia i pau, i la voluntat de treballar per aconseguir un espai plural i divers, de prosperitat i progrés, de convivència i tolerància, de cohesió i benestar social.

És per aquest motiu que Europa té sentit per als seus ciutadans i les seves ciutadanes, i per això els municipis han de ser protagonistes i no han de deixar passar l'ocasió per ser-ho. Ens trobem davant una Europa que necessita millorar les seves institucions, fer-les més eficaçes, més properes i més entenedores a la ciutadania

i respondre més clarament a les necessitats que sentim en àmbits com l'ocupació, la lluita contra la pobresa, l'exclusió social i la seguretat comuna.

Tots plegats hem deixat de ser espectadors, per passar a ser actors actius del procés d'integració europea. Necessitem una Unió Europea que encarrili un futur ple d'esperança, i no que representi un punt d'arribada, sinó com un pas endavant que ha de permetre seguir el camí cap endavant. Després de més de 50 anys d'història, amb moments pitjors i millors, ha funcionat prou bé, tothom hi vol ser dintre i ningú vol ser fora.

I en aquest context, els municipis són doblement essencials, per una banda per apropar la ciutadania al dia a dia europeu; i, per altra, per apropar l'administració de Brussel·les a la seva ciutadania. Sense ciutadans i ciutadanes conscients que conformen un espai comú amb problemes que s'han de resoldre i que la Unió Europea aporta eines per trobar les solucions, Europa no serà el somni dels pares que la van fer néixer ara fa més de 50 anys.

He titulat l'article, «La participació del món local en el procés d'integració europea», conscient que sense la seva participació no tindrem una Europa propera a la ciutadania. I l'he subtitulat «Actors actius en una Europa en construcció» per reivindicar el seu necessari paper en un projecte europeu que fem entre tots, i, per tant, amb totes les administracions públiques implicades. És en aquest sentit que he afegit les paraules «actors actius» per constatar que l'administració local ha de ser protagonista i de manera activa.

Vull destacar deu punts per fer-ho possible:

- Primer.- Prendre consciència que els municipis són actors de l'escenari europeu. Durant bona part d'aquest procés han estat els governs dels estats el seu motor, però avui aquest impuls és compar-

tit amb altres àmbits de govern, com són les regions i els ens locals. Alhora que es pren consciència de la necessària implicació de la ciutadania.

- Segon.- Passar de ser actors passius a ser actors actius. Ser-ne conscient no és suficient, cal voler exercir i actuar. És a dir, no podem observar l'escenari, cal estar a l'escenari.
- Tercer.- Comprendre que deixem de ser receptors per ser protagonistes. Hem passat de ser receptors de la Unió Europea a ser protagonistes directes de la seva evolució, després de més de vint anys gaudint d'ajuts, subvencions i finançament europeu que han ajudat a modernitzar el món local, ara ens toca ser part activa i compromesa.
- Quart.- Assumir que s'han d'implementar les polítiques europees a l'àmbit local. Això és essencial tant internament com externa. Internament, ja que en l'àmbit local s'ha d'assumir dins les seves dinàmiques quotidianes; i, externament, ja que s'ha de reconèixer aquest primordial paper, perquè és l'administració que concreta i fa arribar a la ciutadania les polítiques europees.

En base als tres principis fundacionals:

El principi de subsidiarietat, que significa que a la Unió Europea les decisions s'han de prendre en l'àmbit pràctic més pròxim al ciutadà. El principi de proximitat, on tots els àmbits de govern haurien de voler estar «propers als ciutadans», especialment, organitzant el seu treball de manera transparent, per saber qui és responsable i escoltar l'opinió de la ciutadania. El principi d'associació, on una sana governança europea ha d'implicar el treball conjunt dels àmbits europeu, nacional, regional i local, tots quatre són imprescindibles i haurien de participar en el procés de presa de decisions.

- Cinquè.- Són transmissors dels valors europeus i de les prioritats de la Unió Europea. És evident que l'àmbit local és un transmissor necessari i fonamental per qualsevol prioritat o valor que es vulgui apropar a la ciutadania i, per tant, els valors europeus i les prioritats de la Unió Europea tenen en l'àmbit local el seu millor aliat.
- Sisè.- S'han d'implicar i participar. El paper actiu dels ens locals en l'actual procés d'integració europea ho és més enllà del finançament. Brussel·les ja no és tan sols un caixer automàtic, significa molt més. Les decisions que prenen les institucions de la Unió Europea incideixen directament en el treball diari de les entitats locals europees; per tant, és essencial que les ciutats i els pobles segueixin de prop l'evolució de la formulació de polítiques de la Unió Europea per tal de – quan arribi el moment– fer sentir la seva veu.
- Setè.- Han de donar contingut al concepte de ciutadania europea. L'actuació diària de qualsevol ajuntament està conformant part del concepte de ciutadania europea, per tant són qui millor el poden definir i donar-hi sentit.
- Vuitè.- Creen espais comuns. La interrelació local en l'àmbit europeu provoca el treball en xarxa, els intercanvis d'experiències, els acords de bones pràctiques o els convenis, a més dels agermanaments o la participació en programes o projectes transnacionals.
- Novè.- Tenen la necessitat vital d'internacionalitzar-se en el marc de la Unió Europea. Per tant, es crea una necessitat vital d'estar i ser present a les diferents institucions o organismes europeus.
- Desè.- Són uns clars comunicadors d'Europa. Fan Europa des de la proximitat i aquí hi ha la clau per incorporar a la ciutadania, en general, i a la societat social i civil, en particular.

Vull aprofitar per destacar la importància que ha tingut per molts dels nostres pobles i ciutats els coneguts «agermanaments» en el marc de la Unió Europea.

En molts casos ha estat el primer pas per internacionalitzar un municipi, en alguns casos ha estat l'excusa per un simple intercanvi de bones pràctiques, en altres ocasions ha estat un motiu per formar part d'una xarxa o col·lectiu determinat, però en tots els casos ha significat la presa de consciència de formar part d'un projecte o espai comú.

I és en aquest darrer sentit que jo li dono una especial rellevància. Actualment els municipis han descobert altres vies per interrelacionar-se amb altres municipis d'arreu d'aquesta Europa dels 27. Avui donem un pes específic important a la veritable implicació de la societat civil amb l'objectiu de promoure la ciutadania europea amb temes concrets d'interès. Una ciutadania europea activa que a través de l'administració local, la més propera, és capaç de fer Europa de manera quotidiana amb projectes comuns i amb finalitats compartides. Els agermanaments han estat un aprenentatge per molts ajuntaments sobre el fet que calia sortir i donar-se a conèixer per veure què feien en altres indrets, per compartir experiències i propostes, i per fer-ho conjuntament. Càrrecs electes, treballadors municipals i societat civil han après a dialogar, pactar i avançar, ja que tots fem Europa.

Tanmateix, també caldrà que els pressupostos de la Unió Europea estiguin a favor d'una política europea regional i de cohesió que sigui ambiciosa, que estigui adequadament finançada i que impliqui tant a les regions europees com a les seves ciutats i als seus municipis.

D'altra banda, no vull deixar passar l'ocasió per parlar de la feina que està fent el Consell Català del Moviment Europeu. Ara fa uns deu anys vàrem pensar que el Dia

d'Europa era una bona ocasió per treballar conjuntament amb els ajuntaments membres de la nostra entitat, mai vam ser conscients que després de 9 anys la «Setmana d'Europa als Municipis de Catalunya» es convertiria en una cita anual al calendari d'activitats municipals al voltant del 9 de maig.

Des del primer moment vàrem comptar amb la col·laboració de l'Associació Catalana de Municipis i de la Federació de Municipis de Catalunya, de la Diputació de Barcelona, de la Representació de la Comissió Europea i l'Oficina del Parlament Europeu a Barcelona, i de la Secretaria per a la Unió Europea de la Generalitat de Catalunya, des de la seva creació.

Un dels aspectes que ens va preocupar des del primer moment va ser la descentralització dels actes i les activitats en el territori del país. Així, doncs, des de l'any 2005 la seva presentació i inauguració ha tingut diversos escenaris, el Saló de Plens de l'Ajuntament de Terrassa; el Saló de Plens de l'Ajuntament de Vilafranca del Penedès, el Saló d'Or del Palau Maricel de Sitges, la Universitat de Vic i, enguany, li ha tocat el torn a Santa Coloma de Gramenet. Alhora, l'àmbit geogràfic d'actuació de la nostra entitat s'ha anat ampliant i ha incorporat altres ajuntaments com els de Cambrils, Santa Perpètua de la Mogoda o Tarragona, que l'any vinent acollirà la inauguració en el seu desè aniversari.

Aquest 2009, any europeu de la creativitat i innovació, hem dedicat especial atenció a les properes eleccions al Parlament Europeu del dia 7 de juny d'enguany. Tenim el convenciment que sense una participació activa de la ciutadania es fa difícil prosseguir amb el projecte europeu. És per això que, avui més que mai, els ciutadans i les ciutadanes hem de ser plenament conscients, i també responsables, que som protagonistes. I, per tant, la nostra implicació és essencial per continuar amb èxit i garantir l'actual evolució de la Unió Europea, un espai comú que compartim i que és nostre.

És per aquest motiu que, des del Consell Català del Moviment Europeu, sabem que la participació activa dels nostres municipis, com a administració pública més propera a la ciutadania, és fonamental per aconseguir una veritable ciutadania europea i, per això, seguirem treballant els propers anys.

Respecte del Tractat de Lisboa, tan sols vull senyalar que suposa un progrés fonamental per a l'Administració Local europea, en la mesura que reconeix de manera explícita el principi d'autonomia local i regional. No obstant, darrerament ens hem acostumat a veure com els governs dels estats membres de la Unió Europea sovint la utilitzen en el seu propi benefici, i com molts cops aquest benefici no coincideix amb el de la ciutadania en general més ben representada pels ens locals i regionals.

Com a solució, proposo un acostament més gran d'Europa vers els ciutadans i les ciutadanes, acostament que seria possible a través dels ens locals donant més protagonisme als debats sobre Europa, evitant l'excés de burocràcia –la qual cosa, en el cas dels Ajuntaments, facilitaria la gestió diària– i treballant per a implementar l'agenda de Lisboa, també en els nivells local i regional. Al mateix temps, suggereixo reforçar la cooperació entre la Comissió i el Parlament Europeu, fer que els Governos Nacionals tinguin més en compte a les Administracions Locals i Regionals, i reforçar el principi de subsidiarietat.

Hem de seguir dedicant temps a fer pedagogia europea, tal com deia en Guti «l'esforç comú per estendre entre els ciutadans i ciutadanes el compromís amb Europa passa per saber explicar-ho bé, fàcil».

Per últim, cal tenir en consideració el context global. Les ciutats i els pobles canvien i transformen el món, el 50% de la població mundial ja és urbana (el 80% a la Unió Europea), i en aquest context és evident que s'ha

de donar més protagonisme i més importància a les polítiques locals i als governs de les ciutats alhora de resoldre els problemes que afecten a tota la població. En els darrers anys han demostrat que tenen capacitat suficient per innovar, crear i liderar projectes ciutadans. Com va dir l'erudit belga Leonce Bekemans «la promoció de la ciutadania universal enforteix la idoneïtat de les ciutats i els governs locals per tenir un lloc en l'arquitectura i el funcionament dels sistema polític mundial», i això és completament aplicable a la Unió Europea.

Fem EUROPA des de la proximitat, serà una Europa més fàcil i més accessible per a la ciutadania, i en aquest objectiu els MUNICIPIS són fonamentals.

WEBS I BIBLIOGRAFIA RECOMANADA:

Associació Catalana de Municipis i Comarques:
www.acm.cat

Comitè de les Regions:
www.cor.europa.eu

Consell Català del Moviment Europeu:
www.ccmeur.cat

Consell Europeu de Municipis i Regions (CEMR):
www.cere.org

Diputació de Barcelona – Relacions Internacionals:
www.diba.cat/ri/

Federació de Municipis de Catalunya:
www.fmc.cat

Generalitat de Catalunya – Secretaria per a la Unió Europea:
www.gencat.cat/portal/site/sue

**LA COOPERACIÓ MUNICIPAL EUROPEA,
TREBALL TRANSVERSAL.
XARXES DE CIUTATS**

Jaume Tardy i Martorell

JAUME TARDY i MARTORELL, Llicenciat en Ciència Política i de l'Administració, UAB (1998-2002), amb l'itinerari de Relacions Internacionals i l'últim any acadèmic (2001-2002) realitzat a l'Institut d'Études Politiques de París, amb l'especialització d'Organitzacions Internacionals.

Doctorant en Ciència Política en el programa Processos Polítics a Europa de l'Est i CEI (Antiga URSS) a la Universitat Nacional d'Educació a Distància (UNED), Madrid.

Diplomatura de Postgrau en Cooperació per al Desenvolupament, Departament de Dret Públic i Ciències Historicojurídiques, UAB- Fundació CIDOB.

Diplomat internacional en Avanços Gerencials a l'Administració Pública al Centre UNESCO para el estudio de los DDHH, en Ciudadania Mundial i Cultura de Pau a la Càtedra Lliure Dag Hammarskjold, i en Fundació Internacional d'Experts en Drets Humans AIDH i Fundació Internacional d'Avanços en Gestió Empresarial a AIGEM.

Ha estat Observador Electoral Internacional per a les eleccions presidencials d'Armènia i Panamà.

Actualment treballa de Tècnic Gestor de Programes Europeus al Gabinet de Seguiment d'Inversions i Llei de Barris, a l'Àrea d'Alcaldia, de l'Ajuntament de Santa Coloma de Gramenet (Barcelona).

tardymj@gramenet.cat

LA COOPERACIÓ MUNICIPAL EUROPEA, TREBALL TRANSVERSAL. XARXES DE CIUTATS

De l'Europa com a font de finançament a fons d'innovació i aprenentatge

Els ens locals catalans han estat uns grans beneficiaris del finançament europeu en àmbits tan diversos com el medi ambient, el sanejament, la regeneració d'espais públics, la formació o la lluita contra l'exclusió social gràcies a les vies de finançament europees com el Fons de Cohesió, el Fons Europeu de Desenvolupament Regional (FEDER) o el Fons Social Europeu (FSE). De fet, Espanya ha estat un dels estats més beneficiats històricament pels ajuts comunitaris amb un saldo net de 93.350 M€ en el període 1986-2006.

Aquest important volum de fons europeus ha comportat en alguns àmbits un impacte no desitjat: la visió de la Unió Europea com a font de recursos inesgotable amb què finançar obres i programes d'interès municipal. Com indica Josep Maria Vila d'Abadal, alcalde de Vic (CiU), «des del món local, la relació amb la Unió Europea ha passat especialment per fer servir Europa»¹, és a dir, una visió reduccionista que ens limita Europa a l'arribada de fons econòmics amb què poder afrontar les actuacions previstes als plans d'acció municipals. Tot i això, aquesta no és la visió predominant i, com afirma el tinent d'alcalde de l'Ajuntament de Terrassa (ICV-EUiA) Manel Pérez Díaz en parlar de la visió europea, «som en un procés de no veure la UE com un simple finançador, sinó com una oportunitat de desenvolupar polítiques innovadores, com un espai de col.laboració amb altres ens locals, i tot això des d'una

---

¹ Josep Maria Vila d'Abadal, alcalde de Vic (2008). «Els municipis volen ser europeus», dins XIII Jornades sobre la Unió Europea. Ponències. Barcelona: Diputació de Barcelona, p. 29, octubre.

posició proactiva per a la construcció europea»² ; una visió en què el treball en xarxa juga un paper molt rellevant.

Catalunya és un país tradicionalment bolcat a l'exterior, amb una forta visió internacional, una voluntat que, en gran part, ens pot ajudar a entendre l'èxit econòmic aconseguit. Aquesta aposta, però, no es limita als aspectes comercials, sinó que s'estén a la resta d'àmbits com ara les relacions entre els municipis, com ho prova l'alt nombre d'agermanaments amb ciutats europees (processos anteriors als programes de xarxes entre municipis creats per la UE).

En aquest context complex i interrelacional adquireixen especial importància les xarxes de ciutat com a instrument rellevant per aprofitar els nombrosos avantatges de la dimensió internacional dels ens locals, i no sols en l'àmbit europeu, com ens ho assenyala la municipalitat argentina de Rosario, coordinadora de la xarxa núm. 7 Gestió i Control de la Urbanització del programa URB-AL, de què parlarem més endavant³:

La participació en aquestes xarxes constitueix el marc institucional apropiat que permet als governs locals [...] intercanviar experiències exitoses de gestió local i cooperar amb altres ciutats en temes de rellevància urbana, mitjançant la captació de recursos tècnics i financers de l'escenari internacional, amb la finalitat de millorar la qualitat de la gestió pública [amb què es] propicia l'articulació internacional que contribueix a l'expressió de les perspectives locals en àmbits regionals o globals i permet coordinar esforços per afrontar temes d'escala global i d'impacte local.

---

² Manel Perez i Díaz, tinent d'Alcalde de Terrassa (2008). «El món local en la construcció europea», dins XIII Jornades sobre la Unió Europea. Ponències, Diputació de Barcelona, p. 34, octubre.

³ Pàgina web de la municipalitat de Rosario (consultat 20/04/2009): <http://www.rosario.gov.ar/mr/mri/www/redes-de-ciudades>

Què és una xarxa?

La Diputació de Barcelona defineix xarxa transnacional d'autoritats locals com la institucionalització de les interaccions horitzontals entre ciutats i territoris que, tot i que sempre han existit, es van potenciar a partir de la creació de la UE⁴. Això vol dir que una xarxa és una agrupació d'ens locals (ajuntament, consell comarcal, àrea metropolitana, etc.) que decideixen de formalitzar les seves relacions mútues amb la creació d'una xarxa sota un o diversos àmbits concrets i amb uns objectius determinats. Aquesta fórmula de treball ha trobat un fort suport sota el paraigües de la Unió Europea, tot i que la seva existència és prèvia.

Les xarxes no són només plataformes amb què els membres defensen els seus interessos davant d'altres institucions (un aspecte de gran rellevància política), sinó que alhora posen a l'abast dels membres un ventall d'instruments tècnics per donar-los suport a l'hora de dissenyar, presentar i gestionar els programes i projectes europeus; ofereixen ajuda i consell a l'hora de cercar socis per projectes transnacionals aprofitant la seva xarxa de contactes com a actor relacional; faciliten la participació en intercanvis de bones pràctiques, organitzen formació, etc.

Quins actors intervenen en les xarxes?

- Administracions públiques: ajuntaments, consells comarcals, diputacions, governs autonòmics / regionals, etc.
- Organitzacions del tercer sector: entitats sense ànim de lucre amb fins solidaris i altruistes, com ara les fundacions, les associacions i les organitzacions no governamentals (ONG).

---

⁴ Diputació de Barcelona (2008). El lobby a la Unió Europea. Guia pràctica per als ens locals. Col·lecció Documents de Treball, Sèrie Govern Local, núm. 1, p. 27, febrer.

- Centres de recerca.
- El sector privat lucratiu.
- Els sindicats.
- Altres: centres educatius, universitats, actors individuals, etc.

Principis del treball en xarxa

Treballar en xarxa vol dir pensar, comunicar-nos i actuar conjuntament, compartint objectius i recursos, unificant capacitats i esforços, relacionant les nostres accions. És així com les xarxes aconsegueixen sumar les capacitats dels seus membres, aprofitar i complementar aquests recursos.

Totes les xarxes neixen amb uns objectius determinats, un aspecte que cal tenir en compte a l'hora d'unir-s'hi: els objectius particulars s'han d'incloure, en tot o en part, en els objectius de la xarxa. Si no fos així, hauríem de preguntar-nos sobre la conveniència d'unir-se o continuar treballant amb una xarxa que no coincideix amb els objectius i les prioritats del nostre municipi.

El treball en xarxa comporta implicació i voluntat política per participar en la vida de la xarxa, ja que el seu funcionament es basa en la cooperació i el treball en equip entre els seus membres. Cal tenir en compte que una xarxa no serveix per enviar representants a sessions plenàries ni es limiten a compartir despeses, sinó que precisen de la implicació i participació, de l'assumpció i treball per assolir el projecte col·lectiu. Per tant, és important recordar que la finalitat d'un ens local no ha de ser pertànyer a una xarxa, sinó veure en la xarxa un instrument per tal d'aconseguir uns interessos propis que s'insereixen en els objectius generals de la xarxa i els seus membres.

Per això, les relacions de presa de decisions entre els membres es porten a terme de manera horitzontal, entre iguals, i la comunicació, en elles, juga un paper molt important donat que és imprescindible el diàleg permanent, l'intercanvi d'idees, la comunicació recíproca, etc. Així, s'aposta per una formació contínua mitjançant l'intercanvi de coneixements, informació i bones pràctiques, amb què els membres aconseguixen millorar els seus coneixements, dissenyar millors projectes, aconseguir informació de benchmarking i dinamitzar el treball dels seus membres.

D'aquesta manera, els ens locals estremen els llaços entre ells i amb altres membres sota el principi que comporta la convicció que les solucions «col·lectives» tenen més probabilitats de ser millors que les pensades de manera individual.

Objectius

La voluntat d'internacionalització de les ciutats es basa en un doble objectiu: per una banda, la voluntat de la ciutat de posar-se a disposició de la resta i, de l'altra, la de beneficiar-se de les experiències dels altres membres per tal d'aprendre i millorar, com és el cas de París o de València⁵:

València s'enquadra, com a part activa, en una sèrie de xarxes de ciutats, internacionals, europees, nacionals i autonòmiques que es reforcen per donar una nova dimensió als processos d'integració ciutadana i cosmopolita. La creixent interdependència i obertura econòmica [...] ha significat la necessitat d'apostar per una clara creació d'aliances i relacions de complementarietat entre les metròpolis.

---

⁵ Pàgina web de l'Ajuntament de València (consultat 22/04/2009): http://www.ayto-valencia.es/ayuntamiento/rinternacionales_accesible.nsf/vDocumentosTituloAux/Re-des%20Ciudades?opendocument&lang=1&nivel=6

Les xarxes permeten el debat, la difusió de bones pràctiques de gestió local, el desenvolupament de projectes europeus, configurar un punt de trobada entre les instàncies tècniques i polítiques, proposar altres serveis als seus membres (com ara funcions de suport o l'edició de publicacions i butlletins), establir un espai de formació i fer entendre el punt de vista dels poders locals en instàncies nacionals i multilaterals.

Les xarxes europees d'ens locals ofereixen formar part d'un grup transnacional amb un mateix objectiu clar, amb un projecte comú, amb què l'ens local pot no sols guanyar influència en l'àmbit local o regional, sinó que es pot beneficiar directament de l'intercanvi d'informació i d'experiències, atorgant a les seves accions un major valor afegit.

Avantatges de treballar a través de xarxes europees

La inserció en xarxes comporta un gran ventall d'avantatges per als seus membres, ja que permet:

- Foment de projectes: les xarxes fomenten el disseny de projectes comuns i actuacions conjuntes entre els membres.
- Potenciació del paper de les administracions locals.
- Accés compartit a recursos: la xarxa ofereix una sèrie de recursos als seus membres amb què difícilment podrien comptar treballant en solitari.
- Implicació i treball en un entorn superior a l'àmbit estrictament local, aconseguint una visió molt més àmplia.
- Establiment de sinèrgies amb altres organitzacions.

- Reforçament mutu.
- Facilita l'accés i l'intercanvi d'informació i d'experiències.
- Difusió de la innovació i competitivitat.
- Consolidació de la política exterior d'una ciutat, potenciant i promocionant la seva imatge exterior.
- Laboratori de proves i de polítiques innovadores. potenciant i promocionant la seva imatge exterior.
- Fòrum de trobada que engloba tant l'àmbit tècnic com el polític. potenciant i promocionant la seva imatge exterior.
- Millora de la gestió i, doncs, de la qualitat de vida dels seus ciutadans i ciutadanes.

Possibles dificultats

Com en tota altra acció, la participació en xarxes pot comportar una sèrie de dificultats que s'han de tenir en compte en el moment de prendre la decisió de participar-hi:

- Inversió i esforç: les accions de les xarxes comporten un intens treball previ que precisa de grans dosis de temps i d'energia per part dels seus membres.
- Conflictes: tota relació conté un cert grau potencial de conflicte i les xarxes no en són una excepció. Hem de tenir en compte que una xarxa pot estar composta per múltiples membres i amb objectius diversos que podrien ser base de conflicte.
- Objectius difusos: l'ens local ha de ser ben conscient dels seus objectius per tal de poder beneficiar-se dels avantatges que ofereix la participació

en una xarxa. Si aquests són difusos, difícilment s'assolirà el grau de benefici esperat.

- **Voluntat política:** la participació en una xarxa comporta no sols treball tècnic, sinó també voluntat política d'implicació en les accions que es portin a terme. Aquest és un aspecte especialment important, ja que de vegades la implicació no és vista com un projecte prioritari en l'àmbit dels diferents serveis de l'entitat local membre.
- **Resultats no immediats:** els resultats de la participació en una xarxa no són visibles a curt termini, sinó a mitjà o, fins i tot, llarg termini.

Per tot això, és convenient que la participació en xarxes vingui donada per la definició d'objectius i l'elaboració d'un pla d'acció que determini quins àmbits són els prioritaris per a l'ens local, mantenir una actitud proactiva, participativa, que permeti acomplir els compromisos amb el sentiment de compartir beneficis i la predisposició de compartir informació i coneixements. És el cas dels ajuntaments de Sant Sadurní d'Anoia i Vilafranca del Penedès, membres Recevin, la Xarxa Europea de Ciutats del Vi⁶.

Tipologia de xarxes

Existeix una gran varietat de xarxes⁷ en què participen els municipis europeus que inclouen àmbits tan diversos com la cultura, els transports, l'educació, l'acció social o la societat de la informació. Per tal de donar una visió àmplia de sistema de xarxes amb la participació dels ens locals, farem una classificació en quatre grans

---

⁶ La xarxa Recevin està composta de ciutats amb un mínim de 5.000 habitants amb una forta dependència econòmica de la viticultura ubicades en zones protegides per denominació de qualitat. Per a més informació sobre la xarxa Recevin, consulteu la seva pàgina web: www.recevin.net

⁷ Per a més informació, consulteu la Guia de xarxes europees de la Diputació de Barcelona: <http://www.diba.cat/ri/ce/xarxeseuropa/guia/default.asp>

grups: xarxes territorials, temàtiques, generalistes i paneuropees⁸.

1. Xarxes territorials

Les xarxes territorials en constitueixen el grup més antic en què els seus membres, que comparteixen una mateixa realitat territorial (territoris limítrofs, regions naturals, etc.), decideixen de formar una xarxa per tal de treballar de manera col·lectiva donades les seves característiques similars i amb uns objectius comuns.

Entre elles hi ha Arc Llatí, una xarxa formada per més d'una seixantena de províncies italianes, departaments francesos, una regió portuguesa i diputacions espanyoles, entre les quals hi ha la Diputació de Barcelona⁹.

2. Xarxes temàtiques

Les xarxes temàtiques es constitueixen com el grup més recent de xarxa i neixen per afrontar un àmbit determinat que s'identifica com a prioritari per al territori. Els membres de la xarxa aposten pel treball en aquest àmbit i, per fer-ho, cerquen la col·laboració de territoris amb els mateixos interessos i prioritats. En aquests casos és corrent trobar com a membres empreses privades lucratives, oenagés o universitats que es mostren interessats en treballar amb un objectiu concret prioritari també per a aquest tipus d'organitzacions.

L'Associació Europea de Col·lectivitats Tèxtils (ACTE) és un exemple de xarxa temàtica que es proposa representar i defensar els interessos dels seus membres

---

⁸ Aquesta classificació segueix l'esquema proposat per la Diputació de Barcelona (2008). El lobby a la Unió Europea. Guia pràctica per als ens locals. Col·lecció Documents de Treball, Sèrie Govern Local núm. 1, p. 28, febrer.

⁹ Per a més informació sobre la xarxa Arc Llatí, consulteu la seva pàgina web: <http://www.arcolatino.org>

(col·lectivitats territorials i organismes adherents) que representen els territoris amb presència de sectors tèxtil, de la confecció, pell, calçat i complements de moda. Aquesta xarxa compta amb una gran presència catalana, fruit de la importància que ha tingut tradicionalment la indústria tèxtil al nostre país¹⁰.

3. Xarxes generalistes

Les xarxes generalistes es constitueixen com a organitzacions molt més àmplies que les territorials i les temàtiques, ja que el seu àmbit territorial no està tan definit i acotat a una determinada àrea i la seva existència no es deu tant a una temàtica prioritària on convergeix l'interès dels seus membres.

Això, però, no vol dir que no hi hagi certes limitacions per a l'ingrés en aquest tipus de xarxes. Eurocities, per exemple, és una xarxa generalista formada per 130 grans ciutats europees de més de 30 estats europeus, que proveeix una plataforma d'intercanvi d'experiències i idees, d'anàlisi de problemes comuns i desenvolupament de solucions innovadores entre els seus membres a través de fòrums, grups de treball, projectes, activitats i esdeveniments.

Com veiem, tot i ser generalista, Eurocities només accepta com a membres grans ciutats europees amb importància regional i dimensió internacional que, normalment, tenen una població superior als 250.000 habitants¹¹. Tot i així, les ciutats mitjanes també troben el seu espai en altres xarxes generalistes, com ara la Plataforma Europea de Noves Ciutats (ENTP) o Eurotowns, de què parlarem a continuació.

---

¹⁰ Per a més informació sobre la xarxa ACTE, consulteu la seva pàgina web: <http://www.acte.net/>

¹¹ L'Ajuntament de Barcelona i l'Àrea Metropolitana de Terrassa són els únics membres catalans de ple dret, a què se suma l'Ajuntament de Girona com a soci associat. Per a més informació, consulteu la seva pàgina web: www.eurocities.eu

4. Xarxes paneuropees

Per últim, resten **les xarxes paneuropees**, entitats amb la voluntat de representar tot Europa i uns objectius i interessos molt amplis en què «els ens locals petits i mitjans normalment no poden ser-ne membres directes» i han d'actuar indirectament, a través de la participació en una associació nacional o d'una regió¹².

Exemples de xarxes europees amb presència de municipis catalans

1. Eurotowns: xarxa de ciutats petites i mitjanes

Eurotowns és un clar exemple de com les ciutats petites i mitjanes poden jugar un rol destacat en l'àmbit internacional. Els membres d'Eurotowns són ens locals d'entre 50.000 i 250.000 habitants que, a través del treball en xarxa, l'intercanvi d'experiències i la creació de grups de suport en diferents àrees temàtiques, treballen per implementar l'estratègia de Lisboa i Göteborg. Amb 19 ciutats membres d'11 estats de la Unió Europea, la xarxa participa activament en els programes comunitaris. Així ho demostra l'èxit aconseguit en el programa INTERREG IVC¹³ que impulsa el treball en equip i l'intercanvi de coneixements i experiències entre les regions d'Europa, en què han aconseguit l'aprovaçió de dos projectes (QLIQ i MMOVE¹⁴).

Prova de l'activa participació dels ens catalans en xarxes europees és la presidència d'Eurotowns que, des del 2008, ostenta la ciutat de Manresa (el Bages).

---

¹² Diputació de Barcelona (2008), El lobby a la Unió Europea. Guia pràctica per als ens locals. Col·lecció Documents de Treball, Sèrie Govern Local, núm. 1, p. 30, febrer.

¹³ Per a més informació sobre el programa INTERREG IVC, consulteu la seva pàgina web: <http://www.interreg4c.eu/>

¹⁴ Per a més informació sobre la xarxa Eurotowns, consulteu la seva pàgina web: <http://www.eurotowns.org/>

2. ENTP: xarxa de noves ciutats

La Plataforma Europea de Noves Ciutats (ENTP en les seves sigles en anglès) és una xarxa europea generalista enfocada cap a les noves ciutats. Fundada el 2001, aquesta organització compta amb 32 ens locals membres i 10 centres de recerca socis distribuïts per 11 estats europeus¹⁵.

L'ENTP treballa sota dues grans línies d'acció. D'una banda, en l'àmbit intern, actua com a plataforma per a l'intercanvi d'informació, compartir bones pràctiques i implementar projectes comuns. De l'altra, en l'àmbit extern, representa els interessos de les Noves Ciutats promovent i reforçant el seu rol en l'àmbit transnacional i regional. Amb la regeneració urbana, la cohesió social i el desenvolupament sostenible com les tres grans àrees de treball, aquesta xarxa s'ha especialitzat en la recerca de programes comunitaris adients per als seus membres, aconseguint uns resultats destacables quant a projectes acceptats amb cofinançament europeu, com ara Encourage (gestió mediambiental dels polígons industrials) o Work Life Balance (el paper de l'home i del pare en la reconciliació entre la vida privada i professional).

L'ENTP incorpora en la xarxa els ajuntaments catalans de Sabadell i Barberà (Vallès Occidental) així com el Consell Comarcal de l'Alt Empordà. De fet, aquest consell comarcal ha proposat Figueres, la seva capital, com a ciutat on portar a terme entre el 30 de setembre i el 2 d'octubre del 2009 la propera Assemblea General d'ENTP sota el lema «Pobles i ciutats amb èxit enfront de la crisi financera».

---

¹⁵ Per a més informació sobre la xarxa ENTP, consulteu la seva pàgina web: www.newtowns.net

El treball en xarxa als programes europeus

Els fons europeus no es limiten a finançar infraestructures, serveis municipals o cursos de formació mitjançant els Fons Estructurals (FEDER i FSE), Fons de Cohesió i FEADER, sinó que inclouen el finançament d'intercanvi d'experiències i treball en xarxa, estudis i noves metodologies de treball, projectes innovadors, projectes pilot i accions formatives de difusió i visibilitat mitjançant els Programes Comunitaris.

El treball en xarxa és una de les característiques principals de l'**objectiu de Cooperació Territorial Europea**, en què s'engloba el finançament de programes i xarxes de cooperació transfronterera, transnacional i interregional, i xarxes d'intercanvi d'experiències¹⁶ a què s'afegeixen altres programes comunitaris d'interès per als ens locals, com l'URB-AL (de cooperació amb Amèrica Llatina) o Salut Pública i Protecció dels Consumidors.

A continuació veurem, a títol indicatiu, exemples de la participació d'ens locals catalans al programa europeu de desenvolupament urbà sostenible URBACT i al programa regional de cooperació amb Amèrica Llatina URB-AL.

1. URBACT: Programa europeu per un desenvolupament urbà sostenible.

El **Programa URBACT** neix amb la vocació d'afavorir l'intercanvi d'experiències entre les ciutats europees, l'aprenentatge i la difusió dels coneixements adquirits en matèria de desenvolupament urbà durable. Aquest

---

¹⁶ L'objectiu de Cooperació Territorial Europea per als ens locals catalans inclou la Cooperació transfronterera Espanya-França-Andorra, la Cooperació transnacional SUDOE i MED, la Cooperació interregional INTERREG IVC i URBACT, i l'Instrument Europeu de Veïnatge i Associació (IEVA).

programa es proposa com a objectiu la competitivitat, el creixement i l'ocupació mitjançant la promoció de polítiques de desenvolupament integral i sostenible com a via per assolir els objectius de l'Estratègia de Lisboa-Gobetorg¹⁷.

En l'actualitat, diverses ciutats estan treballant en xarxes gràcies al programa URBACT II (2007-2013), successor de l'URBACT I (2002-2006) en què van participar 217 ciutats de tot Europa en 38 projectes diferents. Dintre del pol temàtic Desenvolupament Urbà Integrat i Sostenible hi ha **Net-TOPIC**¹⁸, una xarxa temàtica liderada per l'Ajuntament de l'Hospitalet de Llobregat (Baix Llobregat) adreçada a ciutats mitjanes situades a prop d'una gran ciutat o dintre d'una àrea metropolitana que comparteixen problemes similars, com ara el declivi industrial o la fragmentació territorial.

2. URB-AL: Programa regional de cooperació amb Amèrica Llatina

L'URB-AL s'ha convertit en «referència obligada en el camp de la cooperació internacional entre ciutats de continents diferents» en la promoció de l'intercanvi d'experiències entre ens locals europeus i llatinoamericans¹⁹.

El programa de cooperació URB-AL III es proposa consolidar o promoure processos i polítiques de cohesió social que pugin esdevenir models de referència per a tota la regió. I per fer-ho, es basa en l'intercanvi d'experiències i el treball en xarxa mitjançant partenariats d'un nombre limitat de ciutats i territoris d'Amèrica Llatina.

---

¹⁷ Per a més informació sobre el programa URBACT, consulteu la seva pàgina web: <http://urbact.eu/>

¹⁸ En formen part, com a socis, les ciutats de Nanterre (França), Salford (Regne Unit), Siemianowice Slaskie (Polònia), Haidari (Grècia), Barakaldo (Espanya), Sesto San Giovanni (Itàlia), Sacele (Romania), Kladno (República Txeca).

¹⁹ Diputació de Barcelona (2003). Desarrollo Local y Descentralización en América Latina, p. 25.

Els inicis de l'URB-AL es remunten al 1995. Des d'aleshores, aquest programa de cooperació ha promogut en les dues edicions precedents la formació de 13 xarxes temàtiques liderades per governs locals de la Unió Europea i d'Amèrica Llatina, amb un balanç de 188 projectes finançats en els quals han participat uns 400 governs locals i regionals. La **Diputació de Barcelona** ha coordinat la xarxa número 12 de la iniciativa URB-AL: La promoció de les dones a les instàncies de decisió locals, composta per uns 200 socis i diverses entitats associades d'Amèrica Llatina i de la Unió Europea, amb una representació del 60% i del 40%, respectivament²⁰.

Pel que fa a la darrera i única convocatòria per al període 2008-2012, l'URB-AL III finança 20 projectes de cooperació amb Amèrica Llatina, entre els quals trobem **EMIDEL**, liderat per l'Ajuntament de l'Hospitalet del Llobregat (Baix Llobregat) i **RESSOC**, liderat per l'Àrea Metropolitana de Barcelona²¹.

Conclusió

Les xarxes adquireixen especial importància com a instruments d'internacionalització. En elles els ens locals poden trobar un mitjà per a la defensa dels seus interessos davant d'altres institucions i un seguit d'instruments tècnics per al disseny i gestió de projectes, cerca de socis, intercanvi de bones pràctiques o formació. La multiplicitat de xarxes europees dibuixen una àmplia oferta que abasten gran part dels àmbits de treball dels ens locals, a què s'afegeixen xarxes de nova creació, com ara la xarxa de ciutats europees en transformació TRACE²². Per això, és fortament recomanable que la

²⁰ Per a més informació de la xarxa número 12 La promoció de les dones a les instàncies de decisió locals, vegeu la seva pàgina web: <http://www.diba.es/urbal12/>

²¹ Per a més informació, consulteu el web d'EuropeAid: http://ec.europa.eu/europeaid/where/latin-america/regional-cooperation/urbal/index_es.htm

²² La xarxa TRACE, de què forma part l'Ajuntament de l'Hospitalet de Llobregat (Baix Llobregat), està formada per ciutats mitjanes que han conegut importants processos de transformació urbanística en l'àmbit metropolità, regional o estatal. L'acte de constitució va tenir lloc el novembre del 2007.

participació en una xarxa vingui donada per l'estudi previ de les característiques, prioritats i objectius de l'ens local, comprovant que els seus interessos s'inseixin en els de la xarxa i els seus membres.

Cal tenir en compte que la participació en xarxes municipals europees no és un àmbit limitat a grans ciutats. De fet, hi ha xarxes especialment enfocades a ciutats petites i mitjanes, com Eurotowns, així com consells comarcals que han apostat pel treball en xarxa des d'aquesta entitat local en benefici dels municipis que en formen part, com ara el Consell Comarcal de l'Alt Empordà a la Plataforma Europea de Noves Ciutat (ENTP).

Pel que fa al finançament, el treball en xarxa troba una important font de finançament en els programes comunitaris de cooperació i intercanvi d'experiències, com hem vist amb el programa europeu per un desenvolupament urbà sostenible (URBACT III) i amb el programa regional de cooperació amb Amèrica Llatina (URB-AL II).

Per últim, no podem oblidar que el treball en xarxa també es dona al nostre país amb institucions que treballen amb els ajuntaments en l'àmbit europeu. És el cas de la Diputació de Barcelona, que ha creat una xarxa de municipis per a la cooperació europea amb reunions periòdiques informatives amb els ens locals de la província, o del Consell Català del Moviment Europeu, que el passat 22 d'abril va presentar a Santa Coloma de Gramenet la IX Setmana d'Europa als Municipis de Catalunya.

BIBLIOGRAFIA RECOMANADA:

Diputació de Barcelona (2009). La preparació i gestió de projectes europeus. Guia pràctica per a administracions locals. Col.lecció Documents de Treball, núm. 4, gener.

Diputació de Barcelona (2008). El lobby a la Unió Europea. Guia pràctica per als ens locals, Col.lecció Documents de Treball, Sèrie Govern Local, núm. 1, febrer.

Comissió Europea (2007). 50 passos endavant. Els grans èxits d'Europa. Oficina de Publicacions Oficials de les Comunitats Europees.

Diputació de Barcelona (2006). Debats entorn de l'Arc Llatí. Un espai de cooperació de les col·lectivitats territorials a la Mediterrània. Estudis Direcció de Serveis de Relacions Internacionals, núm. 2.

Izquierdo Barriuso, Mirian (2001). La Unión Europea ante las Entidades Locales y Territoriales. Madrid: Ed. El Consultor de los Ayuntamientos y de los Juzgados.

WEBS RECOMANATS:

Guia de xarxes

<http://www.diba.cat/ri/ce/xarxeseuropa/guia/default.asp>

Oficina de Cooperació Europea de la Diputació de Barcelona

<http://www.diba.es/ri/ce/default.asp>

Consell Català del Moviment Europeu

<http://www.ccmeur.cat/>

Oficina del Parlament Europeu a Barcelona (català)

<http://barcelona.adagio4.eu/>

Oficina de la Comissió Europea a Barcelona (català)

http://ec.europa.eu/spain/barcelona/index_es.htm

CONSTRUÏM L'EUROPA SOSTENIBLE

Maria Àngels Espuny Solé

MARIA ÀNGELS ESPUNY SOLÉ, va estudiar a l'Institut Verdaguer de Barcelona i Física a la Universitat de Barcelona. A finals dels 70, va portar la secretaria de l'Assemblea de Catalunya. Va ser responsable de la secretaria del president del PSUC, Gregori López Raimundo, i del secretari general del PSUC, Antoni Gutiérrez Díaz. El 1986, va passar a ser membre de l'equip d'edició del Diari de Barcelona. Del 1987 al 1999, va ser col.laboradora d'Antoni Gutiérrez Díaz (que va ser president de la Comissió de Política Regional i vicepresident del Parlament Europeu). És exvicepresidenta del Consell Català del Moviment Europeu.

Del 1999 al 2000 va treballar com a agent auxiliar en l'Oficina del Parlament Europeu a Barcelona. El 2003 va treballar com a coordinadora del Fòrum Cívic per una Constitució Europea. Actualment és responsable d'Afers Europeus al Departament de Medi Ambient i Habitatge de la Generalitat de Catalunya.

angels.espuny@gencat.cat

CONSTRUÏM L'EUROPA SOSTENIBLE

La feina de seguiment de l'elaboració i l'aplicació de les polítiques europees en medi ambient que estic desenvolupant crec que em proporciona un bon observatori per copsar les implicacions que té el món local en l'avenç dels canvis ambientals que necessitem actualment. Se m'ha demanat un article sobre els municipis i la sostenibilitat ambiental, i accepto de bon grat.

M'ha semblat molt oportú, però, començar amb un recordatori.

El 2n Congrés de Municipis

El 16 de juny del 2001 s'obria el 2n Congrés de Municipis de Catalunya. Una de les ponències va ser redactada per Salvador Milà, actualment diputat al Parlament de Catalunya, que em va demanar col.laboració. El títol era: «**Ajuntaments: el progrés sostenible, referents, principis i accions per a la sostenibilitat**», i començava així:

Els ajuntaments catalans de les dues etapes de plena democràcia municipal en el segle XX (1931-1936 i des del 1979) han estat –en general– capdavanters en les accions per millorar la qualitat de vida dels seus conciutadans en tot allò relatiu a la salubritat, el sanejament, l'ordenació urbanística i el medi ambient. És significatiu veure com en les conclusions aprovades en el I Congrés municipalista català del 1933, en la primera jornada, es reclamava:

- *la promulgació d'una Llei d'urbanisme que, tot respectant la llibertat dels organismes territorials per legislar sobre els aspectes d'interès local, permetés projectar i executar plans d'urbanització de ciutats, viles i pobles;*

- *unes ordenacions de construcció i reforma urbana clarament orientades a garantir la salubritat, l'assolellament i la ventilació dels estatges;*
- *poder d'intervenció per garantir i controlar les condicions mínimes d'higiene i salut en les activitats industrials i els centres de treball;*
- *l'ordenació dels nous creixements urbans, per mitjà de plans d'alineació i eixamples;*
- *la seguretat viària, el control dels vehicles i l'ordenació del trànsit davant el nou fenomen de la motorització.*

[...] Seguint aquella tradició, i responent a l'interès i a les iniciatives dels ciutadans per tot allò que afecti la qualitat de vida i el medi ambient urbà, expressats a través de mobilitzacions socials i d'un ric teixit associatiu, els ajuntaments catalans també han estat pioners en adherir-se als moviments per a la sostenibilitat, als pronunciaments i programes d'actuació que arreu del món –i molt especialment a Europa– promouen un nou model de desenvolupament urbà, basat en la sostenibilitat i la preservació i recuperació del medi ambient.

Podem dir, doncs, avalant el títol d'aquest escrit, que ja fa molts anys que els municipis catalans estan construint l'Europa sostenible.

Cohesió territorial i sostenibilitat ambiental

No podem parlar de sostenibilitat ambiental sense parlar de cohesió territorial, ni parlar de cohesió territorial sense parlar de sostenibilitat ambiental. Per assolir l'objectiu principal de la cohesió territorial (la qualitat de vida de les persones) mitjançant l'articulació de les tres dimensions del desenvolupament: ecològica, econòmica i social, s'ha de posar l'accent en la sostenibilitat

ambiental com la via per aconseguir la major eficiència econòmica. Si s'avança positivament davant dels reptes ambientals principals, que són la lluita contra el canvi climàtic i la seguretat energètica, s'avançarà en l'eficiència econòmica.

La cohesió territorial és el marc necessari. En la resposta que el Govern de la Generalitat va fer a la consulta pública oberta per la Comissió Europea sobre el Llibre Verd. **Cap a una nova cultura de la mobilitat urbana**, afirmàvem:

Les possibilitats de posar en marxa una autèntica política de mobilitat urbana sostenible estan relacionades amb el fet de situar-la en aquest marc global de discussió: la cohesió territorial en l'àmbit europeu.

Estem a punt d'aconseguir que la cohesió territorial sigui també un objectiu de la UE, al mateix nivell de la cohesió social i la cohesió econòmica, que ja ho són. Ho hauria fet possible la Constitució Europea, que no va arribar a bon fi, i serà una realitat en el moment en què entri en vigor el Tractat de Lisboa¹.

El **Tractat de Lisboa** inclou un nou capítol sobre les competències de la UE amb un article que afirma:

La Unió disposarà de competència compartida amb els estats membres en l'àmbit de la cohesió econòmica, social i territorial.

I en tots els punts on el Tractat actual parla de la cohesió econòmica i social, al Tractat de Lisboa es parla de la «cohesió econòmica, social i territorial».

No ha estat fàcil arribar a aquesta formulació. **El Llibre**

---

¹ Tractat de Lisboa: <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/03-cg14.es07.doc>

Verd de la Comissió Europea sobre la Cohesió Territorial², del 6 d'octubre del 2008, ho explica:

La cohesió territorial s'està debatent a la UE en el marc d'un diàleg intergovernamental des de mitjan anys 90. El debat, però, tan sols ha progressat recentment.

[...] Això és a causa, en part, del fet que els estats membres percebien que les seves competències nacionals (o regionals) sobre les matèries relatives a l'ús del sòl i la planificació del desenvolupament podrien posar-se en qüestió.

No és sobrer recordar aquí que aquestes mateixes resistències s'estan constatant avui amb els retards que pateix el debat sobre la proposta de directiva de protecció dels sòls, on diversos governs europeus s'oposen a donar un caràcter vinculant a les mesures proposades per la Comissió Europea.

La Carta de Leipzig sobre Ciutats Europees Sostenibles i l'Agenda Territorial

Aquests són dos documents importants que han permès avançar en la concreció per part de la UE del concepte de cohesió territorial. I així ho reconeix el Llibre Verd sobre la Cohesió Territorial en la seva introducció:

D'acord amb les conclusions de la reunió informal dels ministres responsables d'ordenació del territori i desenvolupament regional, celebrada a Leipzig el 24 i 25 de maig del 2007 en les quals s'invitava la Comissió a elaborar un informe sobre cohesió territorial abans de finals del 2008, aquest Llibre Verd inicia el debat.

---

² Llibre Verd sobre la Cohesió Territorial: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2008:0616:FIN:EN:PDF>

Sent Alemanya l'estat que presidia en aquell moment el Consell de la UE, els ministres responsables de l'ordenació del territori i desenvolupament urbà dels 27 estats membres de la UE es van reunir a Leipzig els dies 24 i 25 de maig del 2007. Era una de les reunions de ministres de les que s'anomenen «informals» perquè no són un Consell de Ministres, pròpiament, si bé les orientacions que se'n desprenen acostumen a ser de gran importància.

L'objectiu era emetre un senyal polític sobre el paper de les ciutats europees en el futur de la política de cohesió territorial. La Comissió Europea hi va participar i també el Parlament Europeu, així com representants dels parlaments nacionals i d'ONG.

Un mes abans, també a Leipzig, va tenir lloc el Congrés sobre desenvolupament urbà integrat, amb el suport d'Eurociutats i el Consell Europeu de Municipis i Regions, que va preparar un full de ruta per al desenvolupament urbà integrat adreçat a la reunió dels ministres.

A Leipzig, els ministres van adoptar dos documents polítics:

1. La Carta de Leipzig sobre Ciutats Europees Sostenibles³, que defensa una estratègia de desenvolupament urbà integrat que posi en coherència els diferents factors que fan que una ciutat sigui viable.

2. L'Agenda territorial de la UE⁴ anomenada «Cap a una Europa més competitiva i sostenible amb regions diverses», expressió de la nova política europea de cohesió territorial.

Si fem un repàs històric trobarem que, el novembre del

---

³ Carta de Leipzig sobre Ciutats Europees Sostenibles: <http://www.mviv.es/es/pdf/otros/carta%20de%20Leipzig.pdf>

⁴ Agenda territorial de la UE: http://www.bmvbs.de/Anlage/original_988145/Agenda-territorial-de-l-Union-europ-enne.pdf

2004, a **Rotterdam**, els ministres de la UE ja s'havien compromès a promoure una agenda per a la política urbana, i que el desembre del 2005, a **Bristol**, havien adoptat l'acord de Bristol, que fixava un marc i unes prioritats per a una definició europea comuna de les ciutats sostenibles a tot Europa. Ara, a Leipzig, es recullen aquests principis i s'aproven ja documents concrets.

La Carta fa un seguit de recomanacions, i demana als ministres que s'hi comprometin. Són recomanacions per a l'interior de cada país i recomanacions a defensar en l'àmbit europeu, i abasten tot el concepte global de la sostenibilitat –econòmica, social i ambiental.

Pel que fa a la sostenibilitat ambiental, la Carta fa una crida a tenir cura de totes les normes ambientals i a enfortir les estructures ecològiques com una oportunitat per al desenvolupament, i posa un èmfasi especial en la gestió dels efectes del canvi climàtic i, en conseqüència, en la creació d'un sistema de transports urbans nets i en la millora de l'eficiència energètica.

No ens ha d'estranyar que la sostenibilitat ambiental se centri avui fonamentalment en l'eficiència energètica, davant el fenomen ja innegable del canvi climàtic. I és que les ciutats i els pobles són directament o indirecta responsables de més de la meitat de les emissions de gasos d'efecte hivernacle associades a l'ús d'energia en les activitats humanes. A més, la major part de l'energia que es produeix a Europa es consumeix a les zones urbanes; per tant, la batalla contra el canvi climàtic es planteja a les ciutats i és a les ciutats on s'ha de guanyar.

El Pacte d'Alcaldes

La voluntat de seguir la recomanació de la Carta de Leipzig de millorar l'eficiència energètica és en la base

del Pacte d'Alcaldes⁵. Es tracta d'una iniciativa que es va posar en marxa oficialment el 29 de gener del 2008 **per part de la Comissió Europea i del Comitè de les Regions**, amb el suport inicial d'unes 100 ciutats europees.

Parteix de la constatació que:

- El desafiament que suposa el canvi climàtic només pot ser abordat mitjançant un plantejament global, integrat i a llarg termini.
- Els governs locals i regionals comparteixen amb els governs nacionals la responsabilitat de la lluita contra l'escalfament global.
- Els compromisos de la UE per reduir les emissions de gasos d'efecte hivernacle causants del canvi climàtic només es podran assolir si les autoritats locals i regionals europees cooperen i sumen esforços.
- Res no es podrà fer sense la participació dels ciutadans; per tant, els governs locals i regionals, com les administracions més properes als ciutadans, han de liderar l'acció i ser-ne un exemple.
- Al mateix temps, cal una acció descentralitzada en l'àmbit local, perquè la complexitat del tema es gestiona millor a escala local, i perquè cal trobar les respostes amb els agents locals interessats, els ciutadans i les seves associacions.

A més, el Pacte marca dos àmbits principals d'actuació: la mobilitat urbana sostenible i el foment de les energies renovables.

Resumidament, **els municipis que signen el Pacte d'Alcaldes es comprometen a:**

---

⁵ Pacte d'Alcaldes: <http://www.eumayors.eu/>

- Anar més enllà dels objectius establerts per la UE i proposar-se reduir, en els seus àmbits territorials, més d'un 20% les emissions de CO2 d'aquí al 2020, mitjançant actuacions d'eficiència energètica i relacionades amb les fonts d'energia renovables.
- Aplicar un Pla d'Acció per a l'Energia Sostenible, que cada ciutat elaborarà.
- Elaborar un inventari d'emissions de referència com a base del Pla d'Acció.
- Presentar el Pla d'Acció en el termini d'un any a partir de la signatura oficial del Pacte d'Alcaldes.
- Informar regularment els ciutadans dels progressos que vagin realitzant, amb projectes concrets i resultats mesurables.

Una Secretaria del Pacte, finançada dins el programa europeu Energia intel·ligent, facilitarà les tasques d' supervisió, promoció i creació de xarxes. I un web especial servirà, també, de suport.

El **10 de febrer del 2009**, un any després de la presentació de la iniciativa i de l'obertura del període d'adhesió, 346 representants de municipis europeus (de la UE i de fora de la UE) es van reunir a l'hemicicle del Parlament Europeu a Brussel·les per confirmar per escrit el seu compromís amb el Pacte.

El Pacte no està destinat exclusivament a les ciutats; està obert a totes les regions que el signin. Cal recordar aquest paràgraf del dictamen aprovat pel Comitè de les Regions el dia 27 de novembre del 2008:

Considera necessari que els plans d'acció de les ciutats i nuclis urbans s'integrin en el context dels plans regionals i nacionals. Els plans regionals po-

drien facilitar el vincle entre les iniciatives locals i nacionals garantint així que els plans locals es duquin a terme de manera coherent.

Però el Pacte tampoc no està destinat exclusivament a les grans ciutats; cal interessar-hi els municipis mitjans i petits. Demano disculpes per esmentar-ne només un, molt estimat per mi, i que és el de Vilanova del Camí, que s'hi va adherir el 15 de setembre del 2008.

Una decisió que cal celebrar: fons FEDER per a habitatges eficients energèticament a tota la UE

A Praga, el 6 de febrer d'enguany, va tenir lloc una jornada dedicada a la dimensió urbana. L'objectiu era avaluar la importància de la dimensió urbana en la política de cohesió de la UE, reflectida en els seus instruments, els **Fons Estructurals**. Fent evident el lligam de les propostes actuals amb el procés iniciat el 2005, la comissària de Política Regional de la Comissió Europea, Danuta Hübner, hi va pronunciar una conferència amb el títol «De Bristol a Praga via Leipzig: On és la dimensió urbana de la política de cohesió i com fer-la avançar».

Començava dient :

Cal animar les ciutats a prendre la iniciativa en aquesta ambició per construir una UE més competitiva, més innovadora i més sostenible en el pla ecològic i en el pla econòmic.

Aquesta és la idea: que el món local sigui el capdavanter en la construcció d'una Europa sostenible.

La UE posa al servei d'aquest objectiu una gran diversitat d'instruments: suport a la creació de xarxes temàtiques per a l'intercanvi de bones pràctiques

(programa URBACT), estímuls amb la concessió de premis europeus als projectes urbans més novedosos (com el CityStars 2010 o la Capital Verda Europea), bases de dades (com l'Atlas urbà)...

I, si parlem dels compromisos financers, cal no oblidar que, per al període 2007-2013, 19.500 milions d'euros són per a les ciutats europees. Aquest total es divideix de la manera següent: 3.300 milions per a la recuperació de zones industrials i la descontaminació dels sòls; 8.300 milions per a projectes de revitalització urbana i rural, 7.000 milions per als transports urbans i prop de 900 milions per a les infraestructures d'habitatge. En total, gairebé un terç dels recursos de la política de cohesió. La dimensió urbana està plenament integrada en els objectius dels 316 programes del FEDER.

Tot i així, hi havia una limitació en la utilització dels fons FEDER per a inversions en eficiència energètica i energies renovables en habitatges de tota la UE. Fins l'abril d'enguany, el FEDER només finançava projectes d'aquest tipus en els «nous estats membres» (els adherits a partir del maig del 2004) i en les parts comunes d'un edifici (o la totalitat de l'edifici en el cas dels habitatges socials) a zones urbanes desfavorides. Les institucions europees han modificat aquesta normativa i, a partir d'ara, **es cofinançaran projectes nacionals, regionals o locals d'instal·lació de vidres dobles, aïllament de murs i plaques solars, així com de substitució de sistemes de calefacció antics, entre d'altres.** Tots els països de la UE podran destinar a aquests projectes fins un 4% dels fons FEDER que rebin.

Aquesta ampliació de les normes de subvencions del FEDER per incloure accions a tots els estats membres era una de les propostes clau del Parlament Europeu en la seva resolució del 10 de maig del 2007⁶ sobre

---

⁶ Resolució del Parlament Europeu sobre l'habitatge i la política regional:
<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P6-TA-2007-0183+0+DOC+XML+V0//ES&language=ES>

l'habitatge i la política regional (punt 24), però ha calgut l'impacte de la crisi financera perquè la mesura tirés endavant.

S'espera que el nou reglament ajudi a crear llocs de treball en el sector de la construcció i sigui útil per fer front al canvi climàtic mitjançant la reducció del consum energètic. No oblidem que els edificis produeixen el 40% de les emissions de gasos d'efecte hivernacle a la UE. La Comissió Europea estima que l'estalvi d'energia al sector de l'habitatge podria arribar al 28% el 2020.

La mesura permet als governs modificar les seves prioritats per finançar aquestes accions. És a dir, no suposa un increment dels ajuts FEDER, sinó una distribució diferent dels que ja tenen adjudicats. Cal parar atenció a aquest fet: seran els governs dels estats els que decidiran si s'acullen a aquesta opció i també seran els estats els qui diran a quin tipus d'habitatges s'aplica.

I caldrà, també, seguir amb atenció la proposta del Parlament Europeu d'aconseguir, el 2019, que tots els edificis nous siguin «energia zero», és a dir, que a partir de l'1 de gener de 2019 els edificis nous produeixin com a mínim tanta energia com la que consumeixen.

L'Estratègia per al Desenvolupament Sostenible i el paper del món local

Per tal d'afrontar els grans reptes del futur i orientar l'acció del Govern de Catalunya de manera coherent amb els compromisos europeus i internacionals de sostenibilitat, el Departament de Medi Ambient i Habitatge ha iniciat el procés d'elaboració de l'Estratègia per al Desenvolupament Sostenible de Catalunya (EDSCAT)⁷.

L'EDSCAT té la vocació d'arribar a ser un full de ruta

---

⁷ Estratègia per al Desenvolupament Sostenible de Catalunya (EDSCAT): http://mediambient.gencat.cat/cat/ciudadans/educacio_ambiental/edscat/edscat_inici.html

que estableixi els objectius i les línies d'actuació prioritàries que garanteixin l'evolució de Catalunya cap a escenaris de major sostenibilitat social, econòmica i ambiental, prenent com a horitzó l'any 2026.

L'Estratègia es posa en marxa per poder decidir, des d'ara mateix, com de sostenible volem el nostre país. I s'està elaborant amb un procés participatiu que anirà des del maig fins al desembre i que comptarà amb un òrgan de participació específic per al món local: la **Mesa Local**. Es tracta d'un espai de participació, del qual formaran part les quatre diputacions catalanes, la Federació de Municipis de Catalunya, l'Associació Catalana de Municipis, la Xarxa de Ciutats i Pobles per a la Sostenibilitat i el CILMA. Quan aquest article vegi la llum, la Mesa Local ja estarà constituïda i l'EDSCAT s'haurà presentat públicament.

La **Mesa Local** basarà la seva participació en l'àmplia experiència adquirida pels municipis en l'aplicació de les agendes 21 i en el convenciment que el món local pot esdevenir l'agent clau a l'hora de trobar les fórmules més adequades per garantir l'enfortiment i la consolidació d'una estratègia que ha de ser aglutinadora i que ha d'abastar tot Catalunya.

Els objectius de l'Estratègia estan clarament en línia amb els que es plantegen a tota la UE i, també com ella, es fonamenten en la necessitat d'una política de cohesió territorial. Vull destacar-ne alguns d'especial interès per als municipis, sense fer esment als referits a l'eficiència energètica, que ja he tractat a bastament.

- Fomentar una bona salut pública en relació amb la qualitat ambiental:
  - Contaminació atmosfèrica
  - Contaminants químics prioritaris
  - Contaminació acústica
  - Camps electromagnètics

- Minimitzar la generació per càpita de residus municipals.
- Incrementar el reciclatge i la reutilització.
- Minimitzar la fracció de dipòsit controlat i planificar el dimensionament de les instal·lacions actuals.
- Reducció del consum d'aigua agrícola per l'increment de l'eficiència.
- Fomentar l'ús d'aigua regenerada, especialment al sector industrial.
- Pel que fa al sanejament, completar els sistemes previstos i implementar els tractaments terciaris pertinents per millorar la qualitat fisicoquímica i ecològica de l'aigua efluent.
- Facilitar la recuperació dels aquífers.
- Valorització dels serveis ambientals de l'espai agroforestal i del capital natural.
- Millora de les condicions de qualitat, d'ús social i socioeconòmiques dels espais forestals.

Objectius ambiciosos i voluntat d'incidència

Les capacitats dels municipis estan plenament proves. No hi ha municipi petit ni municipi gran, sinó municipi decidit. Decidit en el dia a dia, en les petites coses que milloren la convivència ciutadana. I decidit en la participació en instàncies europees i internacionals. Una bona ocasió la tindrem properament, del 2 al 4 de juny, amb la **Cimera sobre el lideratge dels**

governos locals contra el canvi climàtic⁸. Es farà a Copenhaguen i el seu objectiu és consensuar una posició comuna del món local de cara a la COP-15, la Conferència sobre el Canvi Climàtic de les Nacions Unides que es farà, també, a Copenhaguen el desembre del 2009 i que tots esperem que conclogui amb un acord internacional per a després del 2012, un cop acabat el Protocol de Kyoto. Segur que la veu dels municipis catalans s'hi farà sentir.

---

⁸ Cimera sobre el lideratge dels governos locals contra el canvi climàtic:
<http://www.kl.dk/n/cms.aspx?id=ef7271ce-1fcd-4fed-aa7d-d4b521f067c8&menuid=26640&menuobj=f2aad709-16bd-47c5-bbbd-79784b4a528c>
http://www.kl.dk/_bin/3ee2c49e-3379-4c38-9bee-e93a197b02e6.pdf

**L'EUROPA SOCIAL EN
MIRADA LOCAL**

Carme Panchón i Iglesias

CARME PANCHÓN i IGLESIAS, Professora titular de Pedagogia de la Inadaptació Social al Departament de Mètodes d'Investigació i Diagnòstic en Educació (MIDE) de la Facultat de Pedagogia de la Universitat de Barcelona.

Sotsdirectora del Consorci Institut d'Infància i Món Urbà- CIIMU (consorci format per l'Ajuntament de Barcelona, la Diputació de Barcelona, la Universitat de Barcelona, la Universitat Autònoma de Barcelona i la Universitat Oberta de Catalunya).

Codirectora de l'Àrea d'infància, adolescència i famílies en situació de risc i exclusió social del CIIMU a l'observatori de la Infància i les Famílies.

Llicenciada en Filosofia i Ciències de l'Educació, en l'especialitat de Pedagogia Terapèutica a la Universitat de Barcelona.

Doctora en Ciències de l'Educació amb un Premi Extraordinari de Tesi a la Universitat de Barcelona.

Educadora Social habilitada pel Col·legi d'Educatres i Educadors Socials de Catalunya (CEESC).

Mediadora Familiar habilitada pel Centre de Mediació Familiar de Catalunya del Departament de Justícia de la Generalitat de Catalunya.

cpanchon@ub.edu

L'EUROPA SOCIAL EN MIRADA LOCAL

Yo creo que el concepto de marginalización es, como muchos otros, un concepto que endulza, ameniza y esconde, oculta una verdad. Por ello yo hablo de desocultación de la verdad, o de verdades. Este concepto marginalización me parece que hace esto. En lugar de marginalizados yo hablo de oprimidos, de ofendidos, de robados; hablo de interdictos, los prohibidos.

Paulo Freire

L'Europa social

L'actiu més important de qualsevol societat són les persones. Les societats que així ho reconeixen promouen polítiques públiques i serveis públics de qualitat que ofereixen, entre altres, oportunitats per a tothom. Desenvolupen actuacions públiques, en general, que intenten reduir les diferències socials que es fan paleses pel diferencial de rendes entre els que tenen més i els que tenen menys. Polítiques socials que tendeixen a la igualtat, entesa aquesta igualtat en els seus tres nivells: igualtat d'oportunitats, igualtat d'accés als recursos i igualtat de participació. Aconseguir els tres nivells d'igualtat social és la clau per a la cohesió social.

Vivim un període de canvis socials, de gran importància que comporten incertesa de futur. Factors com l'envelliment demogràfic; el creixement de la immigració; les tecnologies de la comunicació i la informació, entre altres, estan modificant profunda i constantment la societat. Una societat poc participativa, despreocupada o amb poca confiança per la política.

S'afegeix a aquest moment present la important situació de crisi financera i econòmica que fa molt difícil poder respondre a la revisió (2008)¹ de la nova Agenda

---

¹ Agenda europea renovada el 2 de juliol del 2008, per què les polítiques de la UE responguin de manera més efectiva als actuals desafiaments socioeconòmics per crear més oportunitats als ciutadans/anes europeus/ees.

Social europea (2005-2010)². L'any 2005, s'establia la nova Agenda Social amb la intenció de consolidar un conjunt d'estratègies programades anteriorment, per fer front a la situació en què es trobava el conjunt de la comunitat europea. Els esforços se centraven en la creació de més ocupació per combatre l'exclusió social.

En aquell moment a l'Europa dels 25³ es comptabilitzaven al voltant de 68 milions de persones que vivien en situació de risc de pobresa. El que representava que més del 9% de la mà d'obra de la Unió Europea (UE) es trobava sense treball. Aquestes dades reflectien també que a la UE-25, malgrat tenir un lloc de treball, es calculava que hi havia 14 milions de persones pobres enfront dels gairebé 7 milions de persones pobres a l'atur. Tot això es relacionava amb la contractació i les condicions laborals d'alguns treballadors i treballadores. En definitiva, un elevat nombre de contractes temporals i de contractes amb jornades reduïdes, pensant més en el benefici dels empresaris que en la satisfacció i la promoció de les persones amb aquest tipus de contracte.

Si seguim repassant dades, es pot comprovar que en anys posteriors la situació social segueix empitjorant en el conjunt europeu i, especialment, en alguns països de la UE. Dades corresponents a 2006⁴ i 2007⁵ mostren que el 19% (entre el 19%-20% l'any 2007) dels habitants de l'estat espanyol és pobre (9.000.000 de persones), que 1,7 milions d'infants es troben en situació de risc de pobresa, el que representa 1 de cada 4 infants. Es tracta de la taxa més alta de la UE-15 (dades del 2006). A Catalunya, 240.000 infants que es

---

² La nova Agenda Social europea es va aprovar el mes de febrer del 2005 per poder consolidar l'estratègia revisada de Lisboa i assegurar que els beneficis del creixement i de l'ocupació de la UE arribessin a tots els membres de la societat. També incorporava la pretensió de preparar les persones per a la seva adaptació als canvis socials constants i remarcava la necessitat de protecció dels sectors més vulnerables de la societat.

³ Dades Eurostat 2005.

⁴ Informe d'Inclusió Social a Espanya (Fundació Caixa Catalunya-CIIMU), presentat el setembre del 2008.

⁵ Barem econòmic estandarditzat de la UE.

troben entre 0 i 16 anys viuen en la pobresa. Entre aquest conjunt d'infants, els més afectats són els fills i les filles de persones immigrants.

Totes aquestes xifres tenen rostre i sentiments. Totes aquestes persones queden molt lluny de poder gaudir del dret a tenir una vida digna. La pobresa no es correspon solament amb la definició que fa el Banc Mundial, que defineix com a pobres aquells que viuen amb ingressos inferiors a un dòlar al dia, que afecta a més de 3.000 milions de persones de tot el món, i que queda lluny del nostre entorn més proper. La pobresa adquireix noves formes i a més de les categories clàssiques d'estudi⁶, s'incorpora una nova categoria que és la de la «pobresa sobrevinguda a causa de la crisi».

Es considera pobresa sobrevinguda a causa de la crisi, quan la situació econòmica afecta a llars que fins ara gaudien d'una estabilitat raonable, estabilitat que es trenca per un imprevist que, en un nombre important de casos, és per la pèrdua del lloc de treball de la persona que es troba al front de la família. Aquesta pobresa la tenen ben identificada a més dels serveis socials bàsics, les obres socials de caixes i bancs i també moltes entitats religioses i associacions socials que dia a dia ofereixen ajudes per tal que les famílies puguin fer front a aliments, productes d'higiene, ulleres, suport educatiu, centres oberts, activitats de lleure, entre altres, dels seus fills i filles⁷.

---

⁶ Pobresa moderada: és la d'aquells que guanyen menys del 60% del que es guanya de mitjana al país (segons l'Informe d'Inclusió Social a Espanya, els que perceben menys de 6.860€ anuals); pobresa alta: es fixa en menys de 4.573€ anuals (el 40% de la mitjana de país); pobresa extrema: en 3.219€ any (els que ingressen menys de la quarta part de la mitjana nacional).

⁷ Entre altres, el programa CaixaProinfància, de l'Obra Social La Caixa, segons dades pròpies (2 de març del 2009) ha destinat 14,6 milions d'euros a diferents entitats que treballen amb infants, adolescents i joves, com el Casal dels Infants del Raval, l'Associació Professional de Serveis Educatius, Càritas, la Federació d'Entitats d'Atenció i d'Educació a la Infància i l'Adolescència a Catalunya (FEDAIA) i Save the Children. Sota l'emparedat d'aquest programa, 23.949 infants en situació de risc d'exclusió social a Barcelona han rebut, entre altres, promoció socioeducativa i ajuda assistencial. La FEDAIA que agrupa un total de 71 entitats del tercer sector, alertava de la llarga llista d'espera que hi ha en l'actualitat per rebre prestacions per a infants, adolescents i les seves famílies i remarcava que les entitats s'estan saturant i els manquen recursos.

L'informe anual sobre protecció social de la Comissió Europea (febrer 2009)⁸ alerta a l'estat espanyol sobre el 20% de la població espanyola en risc de pobresa (el segon més alt de la Unió Europea). Xifra superada només per Letònia (21%) i al mateix nivell que Itàlia (20%) i Grècia (20%). A l'estat espanyol estan especialment en situació de risc les persones grans, majors de 65 anys (28%) i els infants entre 0 i 17 anys (24%). També es constata en aquest informe que el número de treballadors i treballadores sense recursos econòmics a Espanya és més alt que la mitjana europea, trobant explicació a aquesta situació per l'alta segmentació del mercat laboral i per l'elevat nombre de contractes temporals que afecta especialment les dones, les persones immigrants i les persones amb discapacitat.

A partir d'aquí es podria dir que un cop coneguda i reconeguda la realitat social, el que caldria fer seria actuar el més ràpid possible i de la millor manera. Accions per millorar la situació general europea, a partir de la millora dels diferents estats, com a resultat dels seus plans estratègics per arribar a les fites mínimes comunes que crea el marc general europeu.

Infants, adolescents i famílies en situació de risc i exclusió social

A la nostra societat els infants i adolescents constitueixen un dels reptes fonamentals de present i de futur. El coneixement de la seva realitat aporta elements per a la presa de decisions i per a l'impuls de polítiques efec-

---

⁸ La presentació de l'informe anual conjunt sobre protecció social i inclusió social es va fer el 13 de febrer del 2009 (UE-27). Entre altres aportacions, destacava que entre el 2001 i el 2007 el creixement de la UE va ser del 2,1% anual i que el número de famílies sense feina es va reduir fins al 9,3%. Encara existeix, però, un 16% dels europeus que viuen en risc d'exclusió. D'aquests, un 8% són coneguts com «els treballadors pobres», són els que no tenen una feina de qualitat. Es comptabilitza que aproximadament a Europa hi ha 17 milions de persones sense treball i 78 milions de persones, es troben en el llindar de la pobresa o en situació de risc de pobresa.

tives de suport a la infància i a les famílies. Polítiques centrades en la prevenció i en la protecció social. Unes polítiques que tinguin com a destinataris reals tots els infants i adolescents, essent els seus principals criteris, la defensa dels drets dels infants i la identificació precoç de les diferents situacions de vulneració d'aquests drets.

Actualment hi ha una excessiva fragmentació en l'anàlisi de la realitat social i en les respostes que s'ofereixen, especialment les respostes que s'ofereixen a la infància i adolescència en situació de risc social. Es parla de «situació de risc social quan conflueixen un conjunt de factors o de situacions que impedeixen un desenvolupament normalitzat de la persona» (Petrus; Panchón; Gallego; 2002).

No es pot obviar que hi ha infants i famílies que necessiten una atenció especial. És per això, com hem comentat anteriorment, que s'ha d'adaptar el sistema d'atenció i de protecció, de responsabilitat pública, a les necessitats reals de les persones, incloses aquelles que es troben en situació de risc d'exclusió social.

L'exclusió social va més enllà de la desigualtat econòmica i s'ha d'entendre com el resultat de la vulneració dels drets socials fonamentals que tenen a veure amb la idea de ciutadania, això és, el dret a ocupar un espai positiu dins l'estructura social. En aquest sentit, s'ha de produir un canvi de l'orientació de les polítiques socials, el sistema ha de ser sensible a la complexitat que implica la idea d'exclusió social i s'han de desenvolupar estratègies coherents amb aquesta complexitat.

També les polítiques socials s'han de plantejar com evitar l'exclusió social d'infants, adolescents i joves que han estat atesos pels serveis socials i pel sistema de protecció a la infància i per a les famílies. Trencar el cercle de l'exclusió perquè les persones s'incorporin a la xarxa social normalitzada, és un dels objectius fona-

mentals del conjunt de països de la UE, que s'ha de concretar en els Plans d'Acció Nacionals per a la Inclusió Social.

Per fer efectives les actuacions dels plans nacionals per a la inclusió social, es proposa treballar a partir del Mètode Obert de Coordinació⁹. El Mètode Obert de Coordinació servirà per anar avançant en les polítiques nacionals, autonòmiques i locals, i aconseguir els objectius europeus comuns. Aquest mètode inclou, també, l'intercanvi de bones pràctiques i la supervisió del seu progrés per part de la Comissió.

En diferents ocasions he manifestat que podem parlar d'infància i famílies en situació de risc perquè coneixem quins són els riscos que els afecten. Així es planteja l'etern dilema entre els entorns favorables i els entorns desfavorables per al desenvolupament i la convivència de les persones. Alguns països europeus enfoquen el seu treball per evitar els riscos per a la infància i per a les famílies creant entorns favorables mitjançant la lluita contra les desigualtats socials que afecten directament les vides familiars¹⁰. Desigualtats que s'incrementen en contextos de precarietat i de desestructuració familiar. Per tant, davant els nous problemes d'una societat acceleradament canviant i injustament desigual, la inclusió social «real» ha de ser un objectiu primordial de les polítiques socials. Per avançar, cal posar en marxa una alerta activa de tots els actors implicats, que permeti detectar a temps les situacions que poden impedir el desenvolupament normalitzat dels infants i les seves famílies.

---

⁹ Per treballar en línia per a la integració social a Europa, es van establir els aspectes clau que aporta el Mètode Obert de Coordinació (Estratègia Lisboa, 2000): la modernització i la millora dels sistemes de protecció social; l'adequació i la sostenibilitat de les pensions; els plans nacionals contra la pobresa i l'exclusió social; i els indicadors comuns, els programes d'acció comunitària.

¹⁰ Lluita contra les desigualtats mitjançant polítiques familiars i prestacions econòmiques suficients (uns ingressos mínims adequats), treballant des de la perspectiva del Mainstreaming social inclusion.

Mirada local - Mirada global: Propostes

Treball comunitari - Treball en xarxa

Els elements fonamentals que impulsen la construcció social europea, que són el diàleg social i la legislació, s'han de treballar també des dels ens locals, des de la proximitat a la ciutadania. En aquest sentit, es considera la mirada local el motor per a la inclusió social i la cohesió social, des d'una perspectiva preventiva i de treball comunitari.

Un dels principals objectius del treball comunitari és posar en marxa actuacions preventives, d'integració i solidàries utilitzant com a eixos principals la coordinació, la col.laboració i la cooperació entre els diferents agents de la comunitat.

En els darrers anys s'ha produït un avanç en matèria de lluita contra l'exclusió social però encara no és suficient. Existeix una xarxa de suport formal que fa referència al conjunt de recursos públics, però moltes vegades aquest suport formal no pot arribar a donar resposta a totes les necessitats reals i emergents en un territori concret. Cada territori, però, té un potencial de recursos que, identificats i ben organitzats, poden solucionar moltes problemàtiques i contribuir a la millora de la qualitat de vida de les persones. Per tant, no es pot obviar la importància del treball comunitari pel desenvolupament de la xarxa de suport informal.

Tenir en compte els diferents agents de la comunitat, vol dir fer explícita la xarxa de suport informal en el territori entre els diferents actors del tercer sector i altres entitats religioses i socials, de manera que es converteixi en una estructura complementària de la xarxa de suport formal, per tal que es construeixin respostes socials des de la integració de les dues xarxes.

La tendència per a un futur immediat ha de ser que les dues xarxes tinguin un paper clau dins els procés d'inclusió social i formin part de la planificació integral de serveis en un determinat territori. Es tracta de fer efectiva la col.laboració i el parteneriat entre ambdues xarxes, intentant optimitzar els recursos disponibles i donar respostes més efectives a la ciutadania.

Fer efectives les recomanacions de la UE mitjançant els Plans Locals d'Inclusió Social

Per aconseguir una nova política de cohesió que es promou des de la UE (període 2007-2013) es necessita posar en marxa progressivament els plans locals per a la inclusió social arribant a un major nivell de concreció que la que contemplen els plans nacionals i autonòmics.

Són les polítiques locals i les seves pràctiques les que poden tenir un major impacte sobre les causes i els factors que porten a situacions de risc d'exclusió social (econòmica, laboral, formativa, sociosanitària, entre altres). Aquestes polítiques locals hauran de reunir un conjunt de característiques per tal que realment siguin efectives per a aquells que més les necessiten: dissenys transversals, interdepartamentals i transinstitucionals que es puguin concretar en plans integrals per a la inclusió social, articulats en el territori a partir del treball comunitari i la complementació de xarxes.

L'estratègia local, entre altres, establirà mecanismes de participació i espais de diàleg i un procés de presa de decisions que incorpori diferents sectors de la ciutadania; millorarà les condicions d'accés als serveis i recursos; adaptarà i millorarà els procediments i protocols d'intervenció socioeducativa i els mecanismes de coordinació entre el conjunt de professionals, departaments i administracions que incideixen en un territori.

Des de l'acció local es podrà fer efectiu el canvi de paradigma que deixarà de banda el model assistencial per passar a treballar plenament a partir de models socioeducatius de relació d'ajuda. El repte per a la consecució d'un major nivell d'igualtat consisteix en incrementar la capacitat dels individus i les societats davant la pobresa i promoure l'autonomia de les persones. Per això es necessita un canvi de concepte, passar del concepte de «despesa social» al concepte «d'inversió social». S'inverteix en les persones, tant per al canvi personal com per al canvi social.

En definitiva, l'efectivitat de les polítiques socials locals poden fer créixer la confiança de les ciutadanes i dels ciutadans.

Algunes de les principals recomanacions de la UE que s'han d'incorporar als Plans Locals per a la Inclusió Social són.

- Millorar el paper essencial del Mètode Obert de Coordinació en matèria de protecció social, per poder treballar més enllà del 2010¹¹.
- Crear noves vies de desenvolupament de polítiques centrades en l'ocupació i la igualtat d'oportunitats per a tothom, en l'àmbit local, autonòmic, estatal i europeu¹².
- Crear més creixement i ocupació amb perspectiva de sostenibilitat i un nivell alt de protecció social.
- Reduir l'abandó escolar per trencar el cercle de la pobresa. Prioritzar l'educació preescolar. Millorar l'accés a l'educació de grups específics. Flexibilitzar el sistema educatiu reglat.

---

¹¹ 2010: Any europeu de lluita contra la pobresa i l'exclusió social.

¹² És imprescindible la complementació de l'acció europea (ajuda financera, legislació, patrons i sindicats, mètode obert de coordinació) amb les accions dels estats membres.

- Flexiseguretat, inclusió activa, conciliació de vida laboral i familiar, accés a un habitatge digne.
- Incidir en la inclusió de la gent gran, joves i immigrants.
- Teixir i enfortir xarxes socials per tal que les persones en risc d'exclusió social s'incorporin de manera progressiva al mercat de treball i a la societat.
- No perdre els valors fonamentals democràtics per aconseguir una societat més justa per a tothom.

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

Panchón, C.; Heras, P.; Pruna, J. (2008). «Infància i adolescència en situació de risc i exclusió social» dins L'Estat de la Infància i les Famílies a Catalunya i a Barcelona. III Informe CIIMU 2008. Barcelona: CIIMU.

Petrus, T.; Panchón, C.; Gallego, S. (2002). «Infància en situació de risc» dins La infància i les famílies als inicis del segle XXI. I Informe CIIMU 2002. Barcelona: CIIMU.

Pierson, P. (ed.) (2001). *The New Politics of the Welfare State*. New York: Oxford University.

Schoutete, P. (1998). *Una Europa para todos*. Madrid: Alianza Editorial.

Paul, P. (1995). *European Social Policy (Between Fragmentation and Integration)*. Washington, DC: The Brookings Institution.

<http://epp.eurostat.ec.europa.eu>

http://ec.europa.eu/employment_social/

<http://www.eapn.org>

**EL DESENVOLUPAMENT DE LA
RESPONSABILITAT SOCIAL
EN EL CONTEXT EUROPEU**

Josep Maria Canyelles

JOSEP MARIA CANYELLES, Màster en Polítiques Públiques i Socials (Universitat Pompeu Fabra - John Hopkins University). Ha desenvolupat la seva experiència professional als tres sectors, públic, social i privat.

Expert en Responsabilitat Social de les Empreses i Organitzacions; promotor del think tank www.responsabilitatglobal.com; promotor de "collaboratio", una iniciativa per als Territoris Socialment Responsables; coordinador de la comissió d'RSE de l'Associació Catalana de Comptabilitat i Direcció (www.accid.cat); assessor tècnic de la Cambra de Comerç de Barcelona en RSE ; col.laborador de l'Associació per les Nacions Unides en matèria d'RS i professor i consultor de la Fundació Pere Tarrés (URL) en RS i Planificació Estratègica.

Col.laborador docent de diferents universitats (UOC, UPC, UB i EUNCET), consultor en la UOC i en programes formatius d'alta direcció i col.laborador de diferents publicacions (Revista Empresa & Management de la Universitat de Barcelona, Revista Intangibles, SerResponsables, Diario Responsable...)

jmcanyelles@collaboratio.net

EL DESENVOLUPAMENT DE LA RESPONSABILITAT SOCIAL EN EL CONTEXT EUROPEU

Els criteris de la Responsabilitat Social, aplicats tant a les empreses com a les altres organitzacions, haurien de conformar un eix del model de desenvolupament econòmic de la Unió Europea. Malgrat que les declaracions marquen aquest camí, la realitat ha seguit un camí més lent que caldria redreçar des d'ara mateix per ajudar a sortir de la crisi sota uns paràmetres de major equilibri ambiental, justícia social i economia sostenible.

Des de la dinàmica local, iniciatives diverses haurien de liderar la construcció de territoris socialment responsables, la qual cosa implica un compromís de responsabilitat social, també per part del sector públic, i el desenvolupament de mecanismes que millorin la governança dels territoris, tot promovent un salt en la nostra cultura ciutadana i empresarial per alinear-la amb el que es correspon amb una societat del coneixement.

La Responsabilitat Social de les Empreses ha estat un fenomen emergent en aquesta dècada i preveiem que, malgrat la crisi financera i econòmica global i davant la perplexitat d'alguns, ho continuarà essent.

El sentit profund d'aquesta integració voluntària per part de les empreses de les preocupacions socials i ambientals a les seves operacions comercials i a les relacions amb els seus interlocutors¹ no és fàcil de comprendre. Part de la complexitat ve donada pel fet que es pot concretar de múltiples maneres, des de

---

¹ Aquesta és la definició que va utilitzar la Comissió Europea en el seu Llibre Verd, afegint que «les empreses són cada vegada més conscients que un comportament responsable genera èxits comercials duradors». També és definida, en un sentit més ampli, com «un concepte conforme al qual les empreses decideixen voluntàriament contribuir a l'assoliment d'una societat millor i un medi ambient més net». Llibre Verd. Fomentar un marc europeu per a la responsabilitat social de les empreses (Comissió de la Comunitats Europees, juliol del 2001). <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2001:0366:FIN:ES:PDF>

codis de conducta a millores en la conciliació de la vida familiar i laboral dels treballadors, passant per aspectes ambientals o de transparència i bon govern.

Algú intenta comprendre què és la Responsabilitat Social de les Empreses (RSE) a partir del compliment d'algunes bones pràctiques, però aplicar un *checklist* podria no donar un resultat prou satisfactori. L'empresa socialment responsable ja no seria, per exemple, aquella que fa aportacions dineràries mentre que potser està tenint comportaments opacs de dubtosa eticitat. Com tampoc podem afirmar que ho sigui aquella que faci conciliació o que no contamina...

L'RSE és més un estil de gestió que no una suma de bones pràctiques concretes. El que és rellevant és l'impacte positiu ja sigui per als resultats de les empreses com per l'impacte en les parts interessades. És per això que avui els experts no consideren aquest concepte com una moda o com un afegit insignificant, sinó que se li va atorgant un reconeixement més rellevant com a fenomen estratègic i és valorat com un factor d'excel·lència i de competitivitat.

Podem entendre l'RSE com una política d'empresa segons la qual una organització incorpora estratègicament en els seus processos de creació de valor els interessos i les inquietuds dels agents que legítimament prenen part en el seu interès (accionistes, treballadors, clients, ciutadans, proveïdors, finançadors, reguladors, agents socials, organitzacions socials...) i, específicament, un compromís amb la sostenibilitat global (ambiental, social, econòmica).

Aquest comportament basat en el diàleg i en la bona ciutadania corporativa s'orienta cap a una visió estratègica de millora de la gestió dels seus actius intangibles (talent dels equips humans, confiança dels clients, solidesa de les relacions en la cadena, llicència social per operar, reputació, marca...) i pretén garantir la sos-

tenibilitat del propi projecte empresarial.

Més enllà del compliment de la llei, l'empresa socialment responsable es basa en un bon govern, basat en la transparència i uns principis ètics, i construeix la seva responsabilitat davant la societat tenint en compte l'impacte de les seves operacions, millorant-les i posant-les en valor. L'empresa ciutadana és, doncs, una organització que pren consciència de les seves interaccions amb l'entorn i dels seus impactes, tant positius com negatius, i tant els planificats com les externalitats o els potencials.

Com l'RSE es veu afectada per la crisi²

En el moment actual no podem deixar de fer referència a aquesta conjuntura, ja que certament la crisi financera i econòmica global ha disminuït alguns projectes o n'ha alentit el ritme. Però en absolut està afectant el sentit profund de l'RSE i, fins i tot, hi ha empreses que ara per ara estan iniciant el seu camí en aquest enfocament de gestió. Les que ho fan, sovint es troben en un moment de replantejament estratègic i fan ús de l'RSE per captar noves sensibilitats en els diferents públics i **desenvolupar maneres intel·ligents de gestionar el canvi, enfortir la cultura organitzativa, captar i retenir talent, millorar el potencial d'innovació, generar millor confiança...**

Les relacions que construïm o mantenim en moments com l'actual i el nostre acompanyament a clients i proveïdors que puguin patir amb major rigor la desacceleració serà una aposta per la fidelització. L'esforç compartit per millorar l'eficiència i competitivitat al llarg de la cadena de valor, i les millores en la seva sostenibilitat, enfortirà els llaços de confiança.

---

² Podeu veure l'article RSE fonamental en temps de crisi a: www.collaboratio.net/mm/File/ca/Art.jmcanyelles_RSE_crisi.pdf

Certs medicaments de la medicina oficial sols guareixen la simptomatologia. Tapant la tos o la febre anem fent la fugida endavant i no escoltem prou els signes d'esgotament que el nostre organisme ens vol indicar. Les organitzacions també expressen el seu rovellament i sovint grinyolen. A còpia de posar-hi pegats anem consolidant uns **models de difícil sostenibilitat, en els quals molts factors intangibles –que són els que avui creen valor– es giren en contra**: l'emotivitat, la credibilitat, la capacitat de generar empatia, la confiança, la capacitat de treure l'aspecte més positiu de les persones...

Si en temps de vaques grasses ens ajudava a fugir del cofoisme tot cercant nous models d'excel·lència, ara en temps de vaques flagues ens pot ajudar a superar el determinisme i el conformisme, i **lluitar per un model d'empresa proactiu amb converses amb el mercat i la societat i amb capacitat renovada de satisfer les seves noves demandes i sensibilitats**.

Paper de les polítiques públiques

El món es troba immers en una crisi econòmica global que, en bona mesura, ha vingut propiciada per la manca de responsabilitat social d'algunes empreses i sectors, especialment pel que fa a ètica, transparència i sostenibilitat³. Tanmateix, si partim del concepte que hem presentat d'una RSE molt estretament vinculada al model d'empresa, a la seva cultura corporativa i a la seva estratègia, no seria adequat plantejar unes polítiques públiques d'RSE basades en la regulació.

És positiva la regulació que han introduït a Dinamarca per tal com la transparència crea confiança i millora el potencial relacional de les organitzacions: més de mil

---

³ Recomanem l'article d'Antonio Argandoña (IESE) «Puede la RSC ayudar a entender la crisis financiera?» a www.iese.edu/research/pdfs/DI-0790.pdf

grans empreses daneses es veuran obligades per llei a incloure l'RSE en llurs informes financers. Així mateix, també les 55 empreses públiques sueques s'hi veuran obligades, en una mostra que l'RS també afecta el sector públic. Aquestes normes que afecten les grans empreses tenen la seva utilitat, però no podem deixar de pensar en el gran volum d'empreses de dimensions més modestes que poden ser determinants a l'hora de desenvolupar per al país una cultura empresarial més arrelada en la sostenibilitat.

Sense invalidar, doncs, ni les normes internacionals ni el rol públic, **cal que el món empresarial, tant el de les empreses concretes com també el de les organitzacions empresarials, assumeixin un veritable lideratge vers la integració de l'RSE com un mínim comú denominador de l'activitat empresarial** necessari per a la cohesió social de les comunitats, la sostenibilitat ambiental del planeta i el desenvolupament sòlid de l'economia.

Mentre que en aspectes com els ambientals la regulació ha d'anar apujant el llistó progressivament, en altres aspectes tindria un caràcter excessiu. Hi ha salaris que sonen ofensius, però li pertoca a la llei establir límits? En tot cas, caldria obligar a la transparència, i caldria que les companyies incorporeassin autoregulacions i límits ètics. Un altre cas és el cas de les empreses que reben ajuts públics, en què òbviament sí que el punt de vista de la societat representat per l'Administració Pública té alguna cosa a dir.

Moment clau

Estem davant un moment clau o una **finestra estratègica**⁴ que se'ns ha obert sobtadament com a conse-

---

⁴ Podeu veure l'article «Finestra estratègica de l'RSE» a www.collaboratio.net/mm/File/ca/Art.jmcanyelles_Finestra_Estrategica.pdf

qüència de la greu crisi econòmica. Fins ara era possible una estratègia de promoció de l'RSE consistent a pretendre que els compromisos de les millors facilités una tracció de les altres, especialment al llarg de les cadenes de valor. Aquesta ha estat una expectativa molt adequada, que s'anava materialitzant i que es podia anar integrant al model d'empresa i a la seva estratègia corporativa. Però aquesta dinàmica, que podria donar resultats tangibles en un mitjà termini, necessita ara una acceleració. **L'estratègia de tracció és insuficient.** La crisi n'ha accentuat la urgència i una economia global, basada en el coneixement i en els valors intangibles, no pot permetre's d'estar sotmesa a riscos tan desmesurats per culpa de la irresponsabilitat manifesta d'uns pocs però poderosos líders corporatius.

El debat no hauria de ser l'equívoc sobre si l'RSE ha de ser obligatòria o no, sinó sobre què regula el sector públic i què es deixa en mans de l'RSE. Pot semblar un matís terminològic, però el tema de la voluntarietat ens ha tingut tres anys aturats discutint i sense abordar els reptes de debò rellevants.

Sota aquesta premissa –per tant, més enllà de les normes legals i a banda dels compromisos de cada empresa– caldria **avançar sectorialment en normes d'autoregulació i, territorialment, en apostes de governança per mitjà de la gestió de Territoris Socialment Responsables.**

Des del món local també es pot dialogar amb les empreses globals que operen al territori, ja sigui un ajuntament, una ONL o una universitat, especialment si tenim en compte que un diàleg per a un TSR implica un esperit col.laboratiu i un progrés de la gestió de l'RS de cadascun dels agents, començant per un mateix.

La subsidiarietat de les polítiques té com a contrapartida la construcció de la nova cultura basada en la responsabilitat social des de les instàncies més baixes. Construir Europa des dels valors socials i des d'un model econòmic competitiu i sostenible vol dir esforçar-se en un camí que enfortirà l'Europa social i la democràcia real a partir dels espais de codecisió i partenariats.

Algunes comarques i Catalunya en el seu conjunt podrien treballar sota el repte de ser un Territori Socialment Responsable dins Europa i dins el món, que fes possible abordar els seus principals reptes sota uns compromisos mutus i que aspirés a fer de la Responsabilitat Social un atribut del propi país.

Aquest llibre ha estat imprès al maig de 2009

 ICV **EPM**^{*}
d'esquerres i ecologistes de debò